תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · סדר נשים

פסקי הרא"ש על נדרים

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על נדרים

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-נדרים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ו 7
הלכה ז 7
הלכה ח 8
הלכה ט 9
הלכה י 9
הלכה יא 10
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ב 11
הלכה ג 12
הלכה ד 12
הלכה ה 12
הלכה ו 13
הלכה ז 13
הלכה ח 13
הלכה ט 14
הלכה י 14
הלכה יא 15
פרק ג 15
הלכה א 15
הלכה ב 16
הלכה ג 18
הלכה ד 19
הלכה ה 19
הלכה ו 20
הלכה ז 21
הלכה ח 21
הלכה ט 22
הלכה י 23
הלכה יא 24
הלכה יב 24
הלכה יג 25
הלכה יד 25
הלכה טו 25
הלכה טז 26
הלכה יז 26
פרק ד 26
הלכה א 26
הלכה ב 27
הלכה ג 27
הלכה ד 27
הלכה ה 28
הלכה ו 29
הלכה ז 29
הלכה ח 30
הלכה ט 31
הלכה י 31
הלכה יא 32
פרק ה 32
הלכה א 32
הלכה ב 35
הלכה ג 36
הלכה ד 37
הלכה ה 37
פרק ו 38
הלכה א 38

הלכה ב 38
הלכה ג 39
הלכה ד 40
הלכה ה 40
הלכה ו 41
פרק ז 41
הלכה א 41
הלכה ב 42
הלכה ג 43
הלכה ד 44
הלכה ה 44
פרק ח 45
הלכה א 45
הלכה ב 47
הלכה ג 47
הלכה ד 48
הלכה ה 48
פרק ט 48
הלכה א 48
הלכה ב 50
הלכה ג 51
הלכה ד 51
הלכה ה 51
הלכה ו 52
הלכה ז 53
פרק י 53
הלכה א 53
הלכה ב 53
הלכה ג 54
הלכה ד 54
הלכה ה 55
הלכה ו 55
הלכה ז 56
הלכה ח 57
הלכה ט 58
הלכה י 58
הלכה יא 59
פרק יא 59
הלכה א 59
הלכה ב 62
הלכה ג 63
הלכה ד 63
הלכה ה 63
הלכה ו 64
הלכה ז 64
הלכה ח 65

פרק א

הלכה א

כל כינויי נדרים כנדרים. חרמים כחרמים. שבועות כשבועות נזירות כנזירות הא דתקינו כינויין לשבועות כי היכי דלא לימא שבועה לה'. א"כ משמע דשבועה וכינוי בלא הזכרת השם הויא שבועה וקשה דבפ' שבועת העדות משמע דלא הויא שבועה בלא הזכרת השם דתניא התם (דף לה:) יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל לפי שנאמר ושמעה קול אלה נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה מה כאן בשם אף להלן בשם וכן בריש שבועות הדיינין (דף לח:) קאמר לימא כרבי חנינא דאמר בעינן שם המיוחד אפי' תימא רבנן דאמרי בכינוי אלמא לכולי עלמא אינה שבועה אלא בשם או בכנוי ותירץ ר"ת ז"ל דדוקא במושבע מפי אחרים דומיא דסוטה כמו שבועת העדות ושבועת הדיינין הוא דבעינן שם או כינוי לרבנן דרבי חנינא אבל שבועה שאוסר נפשו בלשון שבועה אפילו בלא שם ובלא כינוי מצי אסר נפשיה:

הלכה ב

האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך מרוחק אני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור מנודה אני לך ר"ע היה חוכך בזה להחמיר: גמ' ואסיקנא תירוצא דמתני' הכי כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו מודרני ממך וכו' וידות היכן כתיבן דכתיב איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר ותניא נזיר להזיר לעשות ידות נזירות כנזירות אין לי אלא בנזירות בנדרים מנין ת"ל לנדור נדר נזיר להזיר מקיש נדרים לנזירות מה נזירות עשה ידות נזירות כנזירות אף נדרים עשה ידות נדרים כנדרים: האומר לחבירו מודרני אני ממך וכו' אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך אבל אמר מודרני ממך לא משמע דאמר איסור הנאה מאי טעמא דילמא מודרני ממך דלא משתעינן בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא משא ומתן בהדך משמע מרוחקני ממך דלא קאימנא בארבע אמות דילך משמע וכיון דמספקא לן אי לאיסור הנאה קאמר או להנך מילי דפרישנא הלכך אינו אסור לא בזה ולא בזה דאין הלשון מוכח לזה יותר מלזה והוי לתרוייהו ידים שאין מוכיחות וקסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואין לומר דמודרני ממך מוכח טפי לחד מהנך מילי מדמוכח לאיסור הנאה דאדרבה איפכא משמע מדקאמר ליה רב פפא לאביי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים משמע דאי סבירא ליה דהויין ידים הוה אסור בהנאה אע"ג דלא אמר שאני טועם לך אלמא דיותר נוטה לשון מודרני לאיסור הנאה

מלשאר מילי הלכך אם לא אמר שאני טועם לך מותר לגמרי ודייק רבא להא דשמואל דאמר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ממתניתין דקתני שאני אוכל לך שאני טועם לך ולא קתני שאני אוכל שאני טועם שמע מינה בעינן ידים מוכיחות אבל לא אמר לך בין אמר מודרני ממך בין אמר מודר אני ממך שאני אוכל לא משמע דאמר אסור אלא מודר אני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני משמע ולא חייל נדר כלל דהוה ליה ידים שאין מוכיחות וכן הלכתא כדדייק רבא ממתניתין ואיתמר נמי ידים שאין מוכיחות אביי אמר הויין ידים רבא אמר לא הויין ידים והלכתא כרבא בכל דוכתא לבר מיע"ל קג"ם ואע"ג דבשילהי נזיר (דף סב. ע"ש) גרסינן איפכא אביי אמר לא הויין ידים רבא אמר הויין ידים גירסא דהכא עיקר כדפרישית בפרק קמא דקידושין (סימן ב) ושם הארכתי הלכך לא הויא יד עד דאמר מודרני ממך שאני אוכל לך ואם אמר שאני אוכל לך בלא מודרני ממך נראה דלא הוי יד דמודרני ממך הוא במקום קונם שאני אוכל לך אבל כשאומר שאני אוכל לך לחוד לאו כלום הוא אבל אם אמר אני נודר שלא אוכל עמך או שאוכל עמך לכאורה אפילו יד לא הוי דדוקא כשאמר מודרני ממך אסר על עצמו הנאת חבירו אע"פ שלא התפיס בדבר הנדור יד מיהא הוי אבל אם אמר אני נודר זה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר אם לא שנדר לעשות מצוה דבפיך זו צדקה ומיהו כיון דהאידנא מרגלא בפומא דאינשי למנדר בהאי לישנא אין להקל להם וצריך התרה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים:

הלכה ג

בעי רבא יש יד לצדקה או אין יד לצדקה היכי דמי אי דאמר הדין זוזא ליהוי לצדקה והדין נמי ההיא צדקה עצמה היא אלא כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי והדין נמי לצדקה הוא דקאמר או דלמא והדין להוי לנפקותא בעלמא הוא דקאמר ודיבורא הוא דלא אסקיה ולא איפשיטא ותיקו דאוריי' לחומרא:

הלכה ד

אמר ר' יוסי בר חנינא מודר אני לך שניהם אסורין מודר אני ממך הוא אסור וחברו מותר והוא שאמר מודר אני לך מאכילה או מהנאה אבל בסתם הוויין ידים שאין מוכיחות ולא הויין ידים:

הלכה ה

מנודה אני לך רבי עקיבא היה חוכך בזה להחמיר אמר אביי מודה רבי עקיבא לענין מלקות דאינו לוקה דאם כן ליתני רבי עקיבא מחמיר מהא שמעינן דידות נדרים כנדרים מדאורייתא ואפילו למלקות ולא אמרינן אסמכתא בעלמא הוא אמר רב פפא נדינא ממך

דכולי עלמא אסור משמתינא ממך דכולי עלמא שרי במאי קמיפלגי במנודה אני לך ר' עקיבא סבר לישנא דנדינא הוא ורבנן סברי לישנא דמשמתינן הוא והלכתא כרבנן דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ועוד קאמר ההוא גברא דאמר משמתינן מנכסי דבריה דרב ירמיה בר אבא אתא לקמיה דרב חסדא אמר לית דחש לה להא דר"ע דקסבר במשמתינא פליגי והא דאמר במנודה אני לך אירשא דשאני אוכל לך קאי אבל נדינא לך לחודיה שרי דלא מוכח ולא עדיף ממודר אני לך הרמב"ן ז"ל וכן מסתבר:

הלכה ו

אמר רב גידל אמר רב האומר אשנה פרק זה אשנה מסכת זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל ואמר רב גידל אמר רב מניין שנשבעין לקיים המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא הא קמ"ל דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה ואמר רב גידל אמר רב האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק אחד עליו להשכים תחלה שנאמר ויאמר אלי בן אדם קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך וכתיב ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד:

הלכה ז

רבינא הוה ליה נדרא לדביתהו. אתא לקמיה דרב אשי א"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו אמר ליה אי מיכנפין אין ואי לא מיכנפין לא שמע מינה תלת שמע מינה בעל נעשה שליח לחרטת אשתו ושמע מינה כי מכנפין אין כי לא מכנפין לא ושמע מינה לא איבעי ליה לאיניש למישרי נדרא באתריה דרביה ושמתא אפילו באתריה דרביה והקשה הר"ר אליעזר ממי"ץ (אפילו שליח) למה היא צריכה שליח רק שידע החכם שהנודר מתחרט יכול להתיר לו אפילו בלא דעת הנודר דהתרת החכם הויא כהפרת הבעל ותניא במסכת קידושין (דף פא.) אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ולא מצינו חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם אלא בלשון ופירש הוא ששאתו של רבינא אמרה לו שיתיר לה נדריה דהלכה כרבנן דאמרי' בפרק שני דנגעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו והוא חלק כבוד לרבו והלך לפניו שלא מדעתה ושאל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו להביא הדברים לפניו שלא מדעתה שמא אם היתה יודעת היתה מתביישת שאביא הדברים לפניך ואדעתא דהכי לא נתחרטה אמר ליה אי מכנפין אין כיון שאינך צריך לפרסם הדבר ולחזור אחריהם אינה מקפדת ואי לא מיכנפי ואתה צריך לחזור אחריהם ולפרסם הדבר היא מתביישת ואדעתא דהכי לא נתחרטה ורשב"ם הקשה אם מועיל היתר שלא בפני הנודר אמאי אמרינן בגיטין בפ' השולח (גיטין דף מו.) נדר שצריך

חקירת חכם לא יחזיר משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין תשלח שליח ולא תתבזה ותירץ ר"ת דאף על ידי שליח יש ביזוי כדאמרי' בכתובות פ' אלמנה ניזונת (כתובות דף צו.) אלמנה מוכרת שלא בבית דין לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אלמנותו בבית דין ואמאי תשלח שליח ויתנו לה רשות למכור אלא דודאי אף על ידי שליח יש ביזוי כל שכן הכא שאינה רוצה שתתבזה שיאמרו עליה שהיא נדרנית וכן הורה רבי שמשון ז"ל דאם שלח אדם חרטת נדרו בכתב לחכם דמתיר שלא בפניו והביא ראיה מההיא דהפרת בעל דפ' בתרא דקידושין (דף פא.):

הלכה ח

מתני' כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן: גמ' מאן תנא דשני ליה בין נדר לנדבה לימא לא ר' מאיר ולא ר' יהודה דתניא טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם וטוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומקיים דף י ע"א ואסיקנא דאתיא כר' יהודה וכי א"ר יהודה בנדבה אבל בנדר לא אמר והא קתני טוב מזה ומזה נודר ומקיים תני נודב ומקיים מ"ש נדר דלא דאתי לידי תקלה נודב נמי אתי לידי תקלה רבי יהודה לטעמיה דתניא רבי יהודה אומר אדם מביא כבשתו חולין לעזרה ומקדישה וסומך ידו עליה ושוחט ושמעינן מהא דלא מיבעי ליה לכשר למינדר או לאישתבועי במידי אלא כדבעי למעבד מידי או אפילו למיתב זוזי לעניים ואפי' לפדיון שבוים וכיוצא בזה אי איתא להוא מידי בידיה ליתיב לי' מיד ואי לא לישתוק עד דהוי בידיה ויהיב ליה ואם פוסקין צדקה והוא צריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר ומיהו אם מצוה דגופיה היא מיחייב בה ורמי עליה כגון הא דאמר אשנה פרק זה ואשנה מסכת זו וירא פן יתרשל בדבר וגם בידו לקיים הדבר שרי ליה למנדר ולזרוזי נפשיה כדרב גידל וכ"ש היכא דרגיל למישתלי ועבר על אחת ממצות לא תעשה או מתרשל בקיום עשה דשרי ליה ומצוה למינדר ולאשתבועי להחמיר עליו ולשמור ולעשות המצות ועל זה שנו חכמים נדרים סייג לפרישות. גרסינן בפרק שלישי דנדרים (דף כב.) אמר שמואל כל הנודר אע"פ שמקיים נקרא רשע אמר רבי אבהו מאי קרא וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא ואתיא חדלה חדלה כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם שם רשעים חדלו רוגז אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה וגרסינן נמי בפרק נערה (דף עז:) אמר ליה רבא לרב נחמן חזי מר הדין מרבנן דאתי ממערבא ואמר איזדקיקו רבנן לבריה דרב הונא בר אבין ושרו ליה נדריה ואמרו ליה זיל ובעי רחמי על נפשך דחטית א"ל יאות (א"ל) דתני רב דימי אחוה דרב ספרא כל הנודר אע"פ שמקיים נקרא

חוטא אמר רב זביד מאי קרא וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא לא תחדל איכא חטא: תניא לקמן (דף כ.) לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות אל תהי רגיל אצל עם הארץ שסופו להאכילך טבלים אל תרבה שיחה עם האשה שסופו בא לידי ניאוף. ירושלמי (פ"ק ה"א) אמר מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר איחר אדם את נדרו פנקסו היא נפתחת מעשה באדם שאמר הרי עלי עולה ושהה להביאה ושקעה ספינתו בים:

הלכה ט

מתני' האומר קונם קונח קונס הרי אלו כנויין לקרבן פירוש למתפיס בקרבן חרק חרף חרך הרי אלו כנויין לחרם. נזיק נזיח פזיח הרי אלו כנויין לנזירות. שבותה שקוקה נדר במומי נדר במוהי הרי אלו כנויין לשבועה: גמ' תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אמר במומי לא אמר כלום במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כנויין לשבועה:

הלכה י

מתני' לחולין שאוכל לך לכשר לדכי טהור טמא נותר פיגול אסור כאימרא כדירים כעצים כאישים כמזבח כהיכל כירושלים נדר באחד מכל משמשי מזבח אע"פ שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר בקרבן רבי יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום: גמ' סברוה מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא קרבן מני מתניתין אי ר"מ הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דתנן (קידושין דף סא.) ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אלא רבי יהודה היא: תניא חולין החולין כחולין בין שאומר שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר לא חולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר רישא מני ר' מאיר היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דאילו לרבנן כיון דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן החולין כחולין שלא אוכל לך אסור דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר וקשיא לן הא לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן ואמר ר' אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך הכא נמי הכי קאמר לא חולין ליהוי (לך) לפיכך לא אוכל לך ושני רב אשי הא דאמר לחולין בשב"א הא דאמר לחולין בפת"ח דמשמע לא ליהוי חולין אלא קרבן הרב אלפס זכרונו לברכה כתב בתשובה דהלכה כרבנן דלא בעינן תנאי כפול לחולין בפת"ח שאוכל לך אסור דמשמע לא חולין יהא אלא קרבן. מה שאוכל לך וכן החולין חולין כחולין שלא אוכל לך אסור דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין הא מה שאוכל לך יהא קרבן ובעל הלכות ור"י פסקו דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול וכן עמא דבר ואע"ג דאמרינן בשילהי

שבועת העדות (דף לו:) דר' מאיר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן באיסורא ונדרים איסורא הוא היה אומר ר"ת דנדרים איסורא דאית ביה ממונא הוא כיון דאמר שאוכל לך או אהנה ממך ועי"ל כיון דאמר. בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דין ממונא אית להו הלכך לחולין שאוכל לך מותר וכן לחולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר אבל לא חולין שאוכל לך אסור אף לר' מאיר דהוי כאילו אמר קרבן מה שאוכל לך וכן לקרבן אם אוכל לך דאסור דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך וכן לחולין בפת"ח לא אוכל לך אסור: מתני' האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה ושלמים שאני אוכל לך אסור ור' יהודה מתיר קרבן כקרבן הקרבן שאוכל לך אסור לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר: גמ' והא תניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן הא עולה הא חטאת הא מנחה הא תודה הא שלמים שאוכל לך מותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן לא קשיא הא דאמר הקרבן והא דאמר הא קרבן בשתי מלות מ"ט בחיי קרבן קאמר וכן הלכתא:

הלכה יא

מתני' האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך וידי עושה עמך ורגלי מהלכות לך אסור: גמ' ורמינהו חומר בנדרים מבשבועות וחומר בשבועות מבנדרים חומר בנדרים שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועות חומר בשבועות שהשבועות חלות בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש מה שאין כן בנדרים אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדבורי ידי למעשיהן רגלי להילוכן כלומר נעשה כאומר דכיון שדעתו לאסור נעשה כמפרש כך. דיקא נמי דקתני פי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך ונדרים שאין בהם ממש נמי עובר בבל יחל מדרבנן: ירושלמי (ה"ד) אתמר ידי עושה עמך אסור חרש עמו בקרקע עד כמה הוא אסור עד כדי שכרו או עד כדי הניית קרקע נדר עמו בתנור עד כמה הוא אסור עד כדי שכרו או עד כדי הניית תנור ולא איפשיטא.

פרק ב

הלכה א

ואלו מותרין. חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעבודת כוכבים כעורות לבובין כנבלות וטריפות כשקצים ורמשים כחלת אהרן וכתרומתו מותר האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל את ראשו לכך: גמ' מנהני מילי אמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור אי הכי אפילו בדבר האסור נמי דהא כתיב לאסור אסר ההוא מיבעי ליה כדתניא איזהו איסר האמור בתורה אבל קרא דכי ידור

נדר אתא לאשמועינן דאינו נדר עד שידור בדבר הנדור כהני דתנן לעיל (דף יג.) כקרבן נזירים דבר הנאסר ע"י קדושת הפה וכן אם נדר עליו ככר אחד בדבר הנדור וחזר ואמר על ככר אחר זה כזה וכן עד מאה כולן אסורין דמתפיס בנדר כמוציא נדר מפיו דמי כדתנן בנזיר (דף כ:) מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע חבירו ואמר ואני כולן אסורין ואמרינן נמי לעיל בפרק קמא (דף יא:) בעי רמי בר חמא הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים מהו כגון דמחית בשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים ומחית דהיתירא גביה ואמר זה כזה בעיקרא קא מתפיס או בדהשתא קא מתפיס אלמא מתפיס בנדר כנדר דמי ועוד תניא איזהו איסר האמור בתורה אמר הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראיתי ירושלים בחורבנה ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום והוא הדין נמי אם אומר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו ולא הזכיר אכילת בשר ושתיית יין ותנן נמי הריני כזה הריני נזיר ואמר שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו אבל אם נשבע על הדבר שלא יאכלנו ואמר על ככר אחר הרי זה כזה אינו נאסר דאמרינן בפרק שלישי דשבועות (דף כ.) מתפיס בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו דמי ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי והיינו טעמא דהנדר חל על החפץ שאסר החפץ עליו בנדר וכי מתפיס חפץ בחפץ חל הנדר כאילו התפיסו בקרבן אבל בשבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה הלכך אי אמר זה כזה לא אמר כלום. וכן נמי אם אמר שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו והוא היה מושבע על אותו היום לא אמר כלום דהא באותו יום מתפיס ואותו יום ליכא בגופיה נדר ולא מידי: הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר ורמינהו הרי את עלי כאימא כבשר אחותי כערלה ככלאי הכרם לא אמר כלום אמר אביי לא אמר כלום מדאורייתא וצריך שאלה מדרבנן רב אמר הא בתלמיד חכם הא בעם הארץ דתניא הנודר בתורה לא אמר כלום ואמר ר' יוחנן וצריך שאלה לחכם ואמר רב נחמן ותלמיד חכם אינו צריך שאלה ודוקא המדיר אשתו ומתפיס הנאתה בדבר האסור צריך שאלה שלא יקל את ראשו לכך ושמא יאסור את אשתו עליו אבל מתפיס אכילתו והנאתו בדבר האסור לא בעי שאלה מדקתני סיפא דמתניתין הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה והנודר בתורה אפי' בדנפשה בעי שאלה מאי טעמא בין בה למה שכתוב בה לא משמע ליה ואתי לאיחלופי: דף יד ע"ב

הלכה ב

גופא הנודר בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימין בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימין השתא במה שכתוב בה לחודה דבריו קיימין בה ובמה שכתוב בה צריכא

למימר אמר רב נחמן לא קשיא הא דמחתא אורייתא על ארעא והא דנקיט לה בידיה מחתא על ארעא דעתיה אגוילים נקיט לה בידיה דעתיה על הזכרות שבה רישא קמ"ל אע"פ דמחתה על ארעא במה שכתוב בה מהני סיפא הא קמ"ל כיון דנקיט לה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי ירושלמי (פ"א ה"ג) בתורה ה"ז מותר בכתוב בה הרי זה אסור בתורה הרי זה מותר בקדושת תורה במה שכתוב בה הרי זה אסור בקרבנות הכתובים בה:

הלכה ג

מתני' קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך האומר לאשה קונם שאני משמשך הרי זה בבל יחל דברו שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור: גמ' היכי דמי אילימא כדקתני שאני ישן מי הוי נדר והתניא חומר בשבועות שהשבועות חלין בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש משא"כ בנדרים ושינה דבר שאין בו ממש הוא אלא דאמר עיני בשינה מי שבקינן ליה דעבר עליה בבל יחל והאמר ר' יוחנן האומר שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר ומשני לה רבינא לעולם כדקתני שאני ישן והא דקשיא לך דשינה דבר שאין בו ממש הוא מאי בל יחל מדרבנן ומי איכא בל יחל מדרבנן אין והתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה יכול להתיר בפניהם משום שנאמר בל יחל דברו:

הלכה ד

מכאן היה אומר ה"ר יהודה הכהן ז"ל אם אדם נהג שלא לאכול בשר או שלא לשתות יין בזמן מיוחד ושוב רצה לשתות יין או לאכול בשר באותו הזמן צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כך לשם נדר הכי נמי מסתברא מדקתני לענין שבועה אסור ובהא קתני בל יחל ולא קתני אסור שמע מינה מדרבנן: איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אל ישן היום שמא ישן למחר ורב נחמן אמר ישן היום ואין חוששין שמא ישן למחר ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שיישן היום כי לא זהיר בתנאיה אבל באיסוריה מיזהר ומסתבר דהלכה כרב יהודה שהיה מופלג בחכמה טפי מרב נחמן וגם שהוא מחמיר וכולהו פירכי דפריך לרב יהודה יאות שני להון וגם רב נחמן שני אליבא דרב יהודה:

הלכה ה

האומר לאשתו קונם שאני משמשך וכו'. והא מן התורה משועבד לה שנאמר כסותה ועונתה לא יגרע באומר הנאת תשמישך עלי וכדרב כהנא דאמר רב כהנא הנאת תשמישי

עליך כופין אותה ומשמשתו דשעבודי משעבדה ליה הנאת תשמישך עלי אסורה שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו:

הלכה ו

מתני' קרבן לא אוכל לך הקרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר שבועה לא אוכל לך השבועה שאוכל לך לשבועה לא אוכל לך אסור: גמ' מכלל דהשבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע. ורמינהו שבועות שתים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי. ושני רב אשי שאוכל דמתניתין שאי אוכל אבל שאוכל דשבועות דאכילנא משמע ושלא אוכל דלא אכילנא משמע כאן במסרבין בו לאכול ואמר אכילנא או לא אכילנא כאן שאין מסרבין בו. והיינו טעמא דנדרים דאיסור חפצא הוא שאוכל הוא שלא אוכל מה שלא אוכל הוא. שבועות דאיסור נפשיה הוא שאוכל ושלא אוכל דעבידנא ודלא עבידנא קאמר:

הלכה ז

מתני' זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות. כיצד קונם סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל תפילין שאיני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר. שאין נשבעין לעבור על המצות: גמ' רב כהנא מתני אמר רב גידל אמר שמואל מניין שאין נשבעין לעבור על המצות שנאמר לא יחל דברו דברו הוא דלא יחל אבל מיחל חפצי שמים מאי שנא נדר דכתיב כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי כתיב או השבע שבועה לא יחל דברו. אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה כלומר נדר הוא אוסר את החפץ עליו ובענין אחר אינו נדר דאי אמר קונם שלא אשב בסוכה אפי' בדבר הרשות לא חייל. אבל שבועה חלה על הגוף ואפי' אם אמר ישיבת סוכה עלי אין השבועה חלה על החפץ אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר זה. הלכך גבי נדר אינו נראה כנודר לבטל את המצוה שהרי לא קבל על עצמו כלום אלא אוסר את החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועה הוא אוסר את עצמו מלעשות הדבר וכיון שהוא מחוייב לעשות את המצות לאו כל כמיניה להפקיע את עצמו מחיוב המצוה. הלכך דרשינן לה' לפניו על נדר ולא לאחריו אשבועה:

הלכה ח

מתני' יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה. כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת: גמ' אמר רב הונא לא שנו אלא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דמגו דמתוספא יומא יתירא חיילא נזירות על נזירות ושמואל אמר

אפילו אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום נזירות חלה על נזירות והלכתא כשמואל דסוגיין דשמעתין אליביה: אינו חייב אלא אחת אמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו:

הלכה ט

מתני' סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל. כיצד אמר הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך אם בשל שמים נדר אסור אם בשל עבודת כוכבים נדר מותר ואם סתם אסור. הרי עלי כחרם אם כחרם של שמים נדר אסור ואם בשל כהנים מותר ואם סתם אסור. הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר אסור ואם בשל דגן מותר ואם סתם אסור. הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלישכה נדר אסור ואם בשל דגן מותר ואם סתם אסור דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלישכה סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים:

הלכה י

נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים. נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים. הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו. קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי ראשונה שגירשתי. על כולן אין נשאלין להן ואם נשאלו עונשין אותן ומחמירין עליהם דברי ר"מ. וחכ"א פותחין להם פתח ממקום אחר ומלמדים אותם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל יש מפרשים אע"פ שפירושם להקל אם לא פירש אזלינן לחומרא ולא נהירא דמה הוצרך לשנות ופירושן להקל ועוד מה קולא שייך כשפירש כיון שביאר היאך נדר לא שייך להזכיר קולא וחומרא ככל היוצא מפיו יעשה. ויש מפרשים אע"פ שסתם נדרים להחמיר היינו כשלא פי' מה היה בלבו אלא אמר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים אנו מפרשים לחומרא אבל אם אמר הרי עלי כבשר מליח וחזר ואמר בלבו היה כבשר מליח של עבודת כוכבים אזלינן בתר פירושו להקל. ואם תיקשי לך דא"כ הוה ליה למימר כדקתני בסיפא נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים הכי נמי הוה ליה למתני נדר בבשר מליח ואמר לא נדרתי אלא בבשר מליח של עבודת כוכבים. וי"ל דלא דמי דהכא אין הלשון משונה זה מזה דהכל נקרא בשר מליח הלכך די בזה במה שאמר ופירושו להקל אבל לקמן שהוא משנה הלשון לגמרי שאין דרך לקרא לחרמו של ים חרם סתם ולקרבנות מלכים קרבן סתם הוצרך להאריך ולפרש דאפי' בכי האי גונא מהמנינן ליה. ולקמן נמי צריך שאלה אבל הכא מהמנינן ליה ולא בעי שאלה: גמ' על כולן אין נשאלין וכו' אמר

מר ואין נשאלין להן והדר קתני ואם נשאלין נשאלו. אמר רב יהודה הכי קתני אין נשאלין אין צריכין שאלה. במה דברים אמורים בתלמיד חכם. ועם הארץ שבא לשאל עונשין אותו ומחמירין עליו בשלמא מחמירין עליו דלא פתחינן ליה בחרטה אלא עונשין אותו היכי דמי.

הלכה יא

כדתניא מי שעבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר במה ד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות מרובה דיו שלשים יום ודווקא בנזירות קאמר ר' יוסי שלשים יום לפי שיש קצבה לסתם נזירות שלשים יום. אבל בנדרים שאין להם קצבה מודה רבי יוסי שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר. ומעשה באחד שנדר מכל פירות חוץ מדגן ועבר על נדרו ימים רבים והתירו ולא החמירו עליו לנהיג איסור כימים שעבר משום שהיה בא לידי מכשול ולא היה יכול ליזהר כיון שאין לו אלא קנס בעלמא היכא דאינו יכול ליזהר אין להחמיר עליו ורבנן סברי אין עונשין אותו ואין מחמירין עליו אלא פותחין לו פתח ממקום אחר בין בפתח בין בחרטה ומלמדין אותו שלא ינהוג קלות ראש בנדרים דכי עונשין בשל תורה בנדרים אלו אין עונשין והיכא דאמור רבנן אין עונשין ואין נזקקין לו בי דינא דמזדקיק ליה לא עביד שפיר. רב אחא בר יעקב אמר היו משמתין ליה וה"ה למאן דלא פתח להני נדרים פתח ממקום אחר אלא מלמד אותו שהן מותרין והיו משמתין ליה דלא שפיר עבד:

פרק ג

הלכה א

ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זירוזים נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין נדרי זירוזין היה מוכר חפץ אמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם רוצין בשלשה דינרין. אמר ליה רבינא לרב אשי אמר ליה טפי מסלע ואמר ליה איהו בציר משקל נדרא הוי או זירוזין הוי ולא איפשיטא ולחומרא: אמר רב יהודה אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי תנא תני התירו ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להא שמעתתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם מתיר אלא כעין נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה כל דהו אלא צריך החכם למצוא לו פתח לעקור הנדר מעיקרו כי לא נדר אדעתא דהכי ונמצא שלא היה נדר כעין ארבעה נדרים הללו שמעולם לא היה נדר והלכה כשמואל דארבעה נדרים הללו אין צריכין התרה כדמשמע לישנא דמתניתין

דקתני התירו חכמים ועוד דרב יוסף מתני לישנא אחריתא ובירושלמי (הל"א) נמי גרסינן כל הנדרים חכמים הם שמתירין ותנינן ארבע נדרים התירו חכמים ר' אליעזר בשם ר' חייא רבה אלו אינן צריכין היתר חכם ר"ש בר רבא בשם ר' יוחנן אלו אין צריכין היתר חכם רב ושמואל תרוייהו אמרי אין צריכין היתר חכם: תוספתא (פ"ד דמכילתין) אף נדרים שאמרו מותרין מניין שלא יהא אדם נודר בהן על מנת לבטלן תלמוד לומר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין וגבי נדרי זירוזין גרסינן בירושלמי (שם) הדא דתימא כשאין מעמידין אבל אם היו מעמידין צריכין היתר חכם היה זה מעמיד וזה אינו מעמיד מאחר שבטל אצל זה בטל גם אצל זה וה"ר אליעזר ממי"ץ כתב ואם יאמר שלא נתכוון לזרז אלא לנדר גמור נתכוון הרי פיו ולבו שוין והוי נדר ורב הונא אמר פותחין בחרטה דההוא דאתא לקמיה דרב הונא אמר ליה לבך עלך אמר ליה לא ושרי יתיה ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא אמר ליה אילו היה עשרה בני אדם שיפייסו אותך באותה שעה כלום נדרת אמר ליה לא והתירו קסבר אין פותחין בחרטה: תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לבך עליך ואם אמר לאו מתירין אותו ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היה עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה כלום נדרת אם אמר לאו מתירין אותו מייתי תנאי דפליגי בפלוגתייהו דאמוראי: תוספתא (פ"ה) אומרים לו אילו היה לך לב זה היית נודר: ההוא דאתא לקמיה דרב אשי א"ל כדו תהית כלומר בברור אתה תוהא על נדריך והיית רוצה שלא נדרת מעולם א"ל אין ושרייה (ויש ספרים דגרסינן א"ל אין ושרייה) ויש ספרים דגרסינן אמר ליה לאו בתמיה ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר אמר ליה בעית נדר כלומר רצונך כמו שנדרת ועכשיו אתה מתחרט ואתה רוצה שיתירו לך אם כן אין מתירין לך בחרטה כזו אלא א"כ אתה תוהא בעצמך על שנדרת כלל ותתחרט בעיקר הנדר:

הלכה ב

אמר רב אסי אין נזקקין לאלהי ישראל חוץ מקונם אשתי נהנית לי אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל ובלבד שיתחרט מעיקרו שהיה רוצה שלא נדר מעולם. אבל אם הוא אומר שעתה הוא מתחרט אבל עד השתא ניחא ליה מה שנדר ההיא לאו חרטה היא דבעינן שהחכם יעקור את הנדר מעיקרו כדתניא בפרק המדיר (כתובות דף עד:) מה בין חכם לרופא החכם עוקר את הנדר מעיקרו וכו' ותו רב נחמן גופיה אמר בסמוך שלא היה יכול למצוא פתח לרב סחורה ואי חרטה מכאן ולהבא הויא חרטה מה הוצרך לטרוח למצוא לו פתח והלא רב סחורה מתחרט היה ובא לפני רב נחמן למשרי ליה אלא ודאי לא היה מתחרט מעיקרו וזה ידע רב נחמן ולכך הוצרך

למצוא לו פתח לעשות הנדר טעות מעיקרו ותו אי חרטה דמעכשיו הויא חרטה למה שואלין לנודר לבך עליך או כדו תהית פשיטא שהיא מתחרט דאם לא כן למה היה בא לפני החכם להתיר לו אלא ודאי צריך לשאל לו אם הוא מתחרט מעיקרו. ויזהר הנודר שלא יאמר כן אלא א"כ הוא ברור לו שהיה רוצה שלא היה נודר מעולם דאל"כ נמצאת ההתרה אינה התרה והוא באיסור הנדר כל ימיו וההוא דרבי גמליאל בעירובין פ' הדר עם העובד כוכבים (דף סד:) שירד מן החמור ונתעטף גרסינן התם קסבר אין פותחין בחרטה והיה צריך למצוא פתח לעשות הנדר טעות מעיקרו והיה צריך התבוננות וישוב הדעת ולכך ירד מן החמור ונתעטף: כתב רב אלפס ז"ל אנן השתא אי עבידנא קרוב לדרב אסי עבידנא דאמר דאין חכם מתיר אלא כעין ארבע נדרים הללו ועוד כתב דלא מיזדקקי רבנן לשבועות אלא כדמתרמיא מלתא דאית בה תקנה או מצוה כגון עשיית שלום בין אדם לאשתו וכגון שלמא דצבורא ודכנשתא וכדומין לאלו מזדקיקינן ליה במילי דמוכחן וברירין קרוב לכדרב אסי אבל פתחי כי ההוא דאתא לקמיה דרב הונא וכר' שמעון ברבי וכר' ישמעאל בר' יוסי וכדביתהו דאביי וכההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר וכיוצא בה לא עבידנא. וחומרא בעלמא הוא מה שכתב משום דבימיו קילי נדרי וכן מוכח לשונו אנן השתא אי עבידנא אבל פסק הלכה הוא כאשר כתבתי. וכן היה מחמיר רב האי גאון וזה לשונו שכתב וששאלתם מי שנטל ספר תחנונים או ספר תהלות וסליחות ושאר כתבי הקדש ונשבע שבועה באותה ספר אותה שבועה אם היא כשבועה בספר תורה וכיון שמתחרט ורוצה לחזור בה אם יש לה היתר אם לאו כך הראונו תן השמים ששבועה זו כשבועה בספר תורה מה ספר תורה יש בה שמות של הקדוש ב"ה אף ספר תהלות ותחנונים ושאר כתבי הקדש יש בהן שמותיו ויש בהן פסוקים של מקרא ולא עוד אלא כיון שכתוב בהן כל אותיות שבאל"ף בי"ת הרי אל"ף בי"ת מצטרפין האותיות שלהן לכמה שמות ולכמה גופי תורה ואין היתר לשבועה. ומי שיצרו נתגבר עליו וקפץ ונשבע בתורה כשהספר בידו שאשה פלונית לא תהיה אשתו לעולם ואח"כ מתחרט על שבועתו ומקבץ בעלי תורה ומוסר להם טענותיו ושבועתו אם יש להם להתיר את שבועתו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו או לא כך ראינו שבדורות האחרונים אין כח באדם להתיר שבועה כלל לא בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ ושאמרת שכתוב בה"ג קבוצות הנשבע על אשתו היה לוקה על שבועתו ומקיים את אשתו לא סבירא לן הכי ודברים בטילין הן ואין לחוש עליו אלא חייב לקיים ולגרש את אשתו ואל יחלל שם שמים בפרהסיא אלא יגרשנה לאלתר ויתן לה כתובה ואין בדבר זה משום לעשות שלום בין איש לאשתו ואי קשיא הא דאמרינן (מכות דף יא.) גבי סוטה ומה לעשות שלום בין איש לאשתו

אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הא לא קשיא דהתם להוציא מידי ספק ומידי אסורא אבל הכא מלתא אמר רחמנא לא תשא ואמר כי לא ינקה וכתיב נשבע להרע ולא ימיר הלכך יוציא ויתן כתובה ואין בו משום לעשות שלום בין איש לאשתו: וששאלתם מי שכעס ונשבע בעל פה בהזכרת השם ובתורה המונחת בארון אם יש רשות לחכם להתיר שבועה זו אם לא כיון שנשבע בעל פה כך ראינו מי שהזכיר את השם או את התורה המונחת בארון דאין רשות להתיר בין חכם גדול בין סופר אין להם רשות להתיר לא שבועה בספר תורה המונחת בארון ולא בשם הבורא ע"כ לשון רב האיי גאון ז"ל וכל אלו חומרות הן דהא אמרינן לעיל בפ"ב (דף יד:) דהנשבע בתורה ולא נקיט לה בידיה לא אמר כלום וקיימא לן נמי דנזקקין לאלהי ישראל וכן יש שאלה לשבועות כמו לנדרים דאתרוייהו כתב לא יחל ודרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו וכן מצינו בצדקיהו שהשביעו נבוכדנצר בשם דכתיב וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים ושרו ליה סנהדרין כדאיתא לקמן בפרק ר' אליעזר (דף סה.) ותניא לקמן (כח.) בית שמאי אומרים אין שאלה בשבועה וב"ה אומרים יש שאלה בשבועה ואמרינן נמי בשבועות (דף כח.) אמימר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן ואי במזיד מחוסר מלקות וכן בכתובות (דף עז:) גבי ר' יהושע בן לוי אי מתשיל אשבועתא אלא ודאי כל שבועות יש להן התרה מן התורה אלא שהחמירו בימי הגאונים ואמרו שלא להתיר שבועות ומתוך כך היו העולם נמנעין מלישבע ובעברי באלו הארצות וראיתי שהיו פרוצים בנדרים ובשבועות ורגילין הרבה לידור ולישבע ופריצי טפי שאם לא יתירו להם לא יבואו עוד לבקש התרה אלא יעברו במזיד כי נשבעין על דבר שאי אפשר להם לקיים אמרתי להתיר להם נדרים ושבועות:

הלכה ג

היתר נדרים בג' הדיוטות ואם היה מומחה אפילו ביחיד (לקמן עח. ב"ב קכ.) גרסי' בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו:) א"ר חייא בר אבא אמר רב עמרם שלשה מתירין את הנדר במקום שאין מומחה לאפוקי מדרבי יהודה דתניא רבי אומר הפרת נדרים בשלשה רבי יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין מומחה כגון מאן רב נחמן אמר כגון אנא ר' יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דאינך כל דהו א"ר חנינא דמסברי להו וסברי ושמעינן מינה דבמקום שאין מומחה כגון רב נחמן דגמיר וסביר אפי' תלתא דלא גמירי ולא סברי שרו נדרא והוא דמסברו להו וסברו ומיהו במקום מומחה נמי כי שרו הדיוטות אישתרי ליה נדרא דלא אמרו אלא משום כבודו של מומחה והאידנא אין מומחה שיתיר נדר ביחיד. ירושלמי (חגיגה פ"א ה"ח) שלשה שהן יודעין לפתוח מתירין

כזקן: דביתהו דאביי הוה לה ברתא הוא אמר לקריבי והיא אמרה לקריבה אמר לה תיתסר הנאתי עלך אי עברת על דעתאי ומינסבת לה לקריבך אזלת ואינסיבתא לקריבה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אילו היית ידע דעברה על דעתך ומינסבא לה מי אדרת א"ל לא ושרייה מי שרי הכין כלומר לפתוח פתח מגוף הנדר אין דתניא מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל ובא לפני ר' יוסי ואמר לו אילו היית יודע שעוברת על דעתך ועולה לרגל מי אדרתה א"ל לאו והתירו ר' יוסי:

הלכה ד

מתני' רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר חבירו שיאכל אצלו אומר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: גמ' מאי קאמר כיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל לא שמע ליה ולא אתי בהדיה וא"ת מאי קשיא ליה לימא שביטל בלחש כדי שלא ישמע חבירו ופי' הר"ר אליעזר ממי"ץ דאם ביטל בחשאי אין ביטולו ביטול כיון דנדר בסתם אע"פ שחשב בלבו שנדר על דעת תנאו הוו דברים בלב ולא מוכיחים ולא הוו דברים אבל אם ביטל בפרהסיא הוו דברים שבלב דמוכיחין ומועלת מחשבתו לבעל הנדר הלכך פריך הש"ס לא שמע ליה ולא אכיל בהדיה הכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב ומדירו נדרי זירוזין הוו:

הלכה ה

והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לדור כל השנה כולה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר דבר מסוים נקט תחילת השנה וה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע זכור בשעת הנדר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאמרי' מעיקרא וכו' רבא לא פליג עליה דאביי במה שאמר שאם התנה ולא היה זכור התנאי בשעת הנדר שהנדר בטל אלא כדי שלא להגיה המשנה אוקמא בששכח מקצת התנאי והיה אור"ת ז"ל שעל פי הלכה זו נהגו לומר כל נדרי בליל יום הכפורים להתנות על נדרים של שנה הבאה שאם ידור האדם בכעסו ויהיה שכוח התנאי שלא יתקיימו נדריו ובשביל שביום הכיפורים מתקבצין כל העם לבית הכנסת נהגו לאומרו ביום הכפורים וגם מצינו בספר יחזקאל (מ') דקרי ליום הכפורים ראש השנה. והגיה ר"ת ז"ל במחזורים מיום כיפורים זה עד יום הכפורים הבא עלינו ולא כמו שהיה כתוב בהם מיום כפורים שעבר עד יום הכיפורים הזה והיו מתכוונים להתיר הנדרים אולי עברו עליהם ולהנצל מן העונש וזה אינו מועיל כי בהיתר נדרים בעינן שלשה או יחיד מומחה ועוד דאין

החכם מתיר את הנדר בלא חרטה ועוד דקי"ל כרב פפא דאמר בפ' השולח (גיטין דף לה:) דצריך לפרט את הנדר ועוד החזן שאומר כל נדרי מי יתיר נדריו. וגם י"ל דנדרנא ודאישתבענא כלומר מה שאני עתיד לידור ולשבע וגם כולהון איחרטנא בהון כלומר אי אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהו בטלין ומה שאומרים אותה שלשה פעמים שכן מצינו שכל דברי חכמים משולשין מגל זו מגל זו מגל זו קופה זו קופה קופה זו שבת זו שבת זו שבת זו (מנחות דף סה.) ומה שאומרים ונסלח לכל עדת בני ישראל לא שיהא צריך עתה כפרה אלא שאם ידור נדרים בזו השנה וישכח הביטול ולפעמים שאינו נזהר בנדרו ועובר עליו ואע"פ שכבר בטלו צריך הוא כפרה כדאמרינן בפ' בתרא דקדושין (דף פא.) זה שהיה סבור לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שצריך סליחה וביטול זה אינו מועיל כי אם לנדר עצמו ושבועה שישבע מעצמו אבל נדר שחבירו מדירו ושבועה שחבירו משביעו או ב"ד או הקהל איי מועיל להם ביטול מיהו נראה כמנהג הקדמונים דלשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה ומתירין אותן כדי להנצל מן העונש לכך אומר אותה ג"פ וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי צריכין כפרה אותן שעברו ומה שהקשה דבעינן חרטה אנן סהדי שכל מי שעבר על נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מעונש ומה שהקשה דבעינן שלשה הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו איש איש לבדו בלחש וגם החזן נמי הקהל מתירין לו והא דאמר רב פפא צריך לפרט הנדר הני מילי היכא שהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר לו החכם:

הלכה ו

נדרי זירוזין וכו'. תניא יתר על כן א"ר אליעזר בן יעקב האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין אתה מתארח עמי ואוכל עמי פת חמה ושותה עמי כוס של חמין והלה הקפיד כנגדו אף אלו נדרי זירוזין ולא הודו לו חכמים אמר רב הונא הלכה כר' אליעזר בן יעקב: מתני' נדרי הבאי אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד: גמ' תנא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות כך שנויה בתוספתא ויש ספרים דגרסי שבועות הבאי אסורות בירושלמי (ה"ב) איכא פלוגתא דגרס התם כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות והא תני שבועות הבאי אסורות ר' ירמיה בשם רבי פדת כאן במעמידן כאן בשאין מעמידן פי' כשהוא מעמיד דבריו ואומר שלא כוון להבאי אלא שראה ממש היינו דתני שבועות הבאי אסורות היכי דמי שבועות הבאי באומר יאסרו עלי פירות העולם בשבועה אם לא ראיתי וכו' כתב (הרמב"ם) [הרמב"ן] ז"ל פירי לא מיתסרו עליה דלא כוון דעתיה מעיקרא למיסרינהו עליה אלא

אמר דהכי חזיא הלכך פירי לא מיתסרן עליה ומשום שבועת שוא לקי דתניא איזו היא שבועת שוא נשבע על דבר שאי אפשר לו להיות אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד אם לא ראיתי גמל פורח באויר ואוקמא נמי באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי וכו' תימה מאי שנא דהא דפירי שרו משום דאמרינן בלשון הבאי דבר וידוע שלא היו כעולי מצרים אלא שכן דרך העולם להפליג כשרואין דבר משונה וגדול בהפלגה מפליגין אותו ביותר גדול הלכך פירי שרו דבלשון העולם היו כעולי מצרים אם כן מילקא נמי לא לילקי כיון דבלשון העולם אין כאן שבועות שוא נהי דאסור לישבע בכי ה"ג מלקות מיהא ליכא ור"י חילק דהכא לא אמר כל פירות והתם אמר כל פירות הלכך הוי שבועת שוא דאי אפשר לו להיות בלא אכילת כל פירות כדאמר האומר שבועה שלא אישן ג' ימים הוי מכין אותו וישן לאלתר והא דמפרש התם בשבועות שוא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי הוה מצי למימר באומר שבועה שלא אוכל כל פירות אלא אשמועינן דאע"ג שלא אסרם עליו אם ראה כעולי מצרים וס"ד אמינא דקרי לעם רב עולי מצרים כדאמרי אינשי קמ"ל דלא. אמר ליה רבינא לרב אשי דלמא הדין גברא שומשמני חזא ואסיק להו שמא עולי מצרים ושפיר קא משתבע א"ל כי קא משתבע אדעתא דידן משתבע ואנן לא מסקינן דעתיה אשומשמני ולא עביד איניש דמשתבע אדעתיה דנפשיה והתניא וכן מצינו במשה כשהשביע את ישראל בערבות מואב אמר להן הוו ידעין שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת מאי אמר להון לאו הכי אמר להו משה דלמא דקא עבריתון מילי וקא אמריתו להון על דעתיה לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאי אסיקו לשמא דעבודת כוכבים אלהים לא עבודת כוכבים איקרי אלהים דכתיב ובכל אלהי מצרים ואסיקנא ולימא עבודת כוכבים ותורה כולה א"נ שש מאות ושלש עשרה מצות אלא מלתא דלא טריחא נקט ובשבועות (דף כט.) מסיק וליטעמיך לימא להו על דעתי על דעת המקום ל"ל אלא כי היכי דלא תיהוי התרה לשבועתייהו:

הלכה ז

מתני' נדרי שגגות אמר קונם אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכת' את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתה:

הלכה ח

ראה אותן אוכלין תאנים ואמר הרי הן עליכם קרבן ונמצאו אביו ואמו ואחיו והיו עמהם אחרים ב"ש אומרים הן מותרין ומה שעמהם אסורין וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין: גמ'

תנא כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות היכי דמי שבועות שגגות כגון רב כהנא ורב אסי הדין אמר שבועה הכי אמר רב והדין אמר שבועה דהכי אמר רב וכל חד וחד אדעתיה שפיר קא משתבע ואי תלינהו לפירי בהדין שבועה לא מיתסרי. אמר רבה הכל מודים באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא דכולי עלמא לא פליגי דכולהון אסורין ואבא מותר לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר ורבא אומר הכל מודים באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר דכולן מותרין לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא והלכתא כר"ע וכב"ה דמתני' לרבא בכל עניין אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אליבא דר"ע ולרבה דוקא בהחליף דבריו ואיכא לספוקי אם הלכה כרבא שהוא בתראה או שמא לגבי רבה רבו לית הלכתא כוותיה ועבדינן לחומרא וצריך עיון לרבה אדם שנדר משני דברים בשר ויין שלא היו לפניו והזכיר שניהן בין בשעת הנדר בין כשבא לפני החכם ומצא חרטה על אחד מהם מי אמרי' הכא מודה דהותר כולו כיון דלא שייך כאן החלפה דדוקא במידי דשייך כולכם וגם זה וזה בהא קאמר רבה דבעי החלפה או דלמא לא אמרי' הותר כולו אלא היכא שמחליף ואין חילוק והרמב"ם ז"ל כתב דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא גבי נדרי שגגות דמתני' כב"ה וגבי הא דתנן לקמן (דף סו.) פותחין בשבתות ובימים טובים עד שבא ר' עקיבא ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו וכל דמי להו דפתיח להו פתחא דכל נדרי דמשתרו בהכי דמו לנדרי טעות (בהכי) כיון דאמר אילו הייתי יודע וכו' אבל נדר שהותר מכללו בחרטה הא דמצא ליה חרטה מותר ואידך עומד באיסורא:

הלכה ט

מתני' נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין מתני' לעיל (דף כד.) בדאדריה זמונא למזמינו ואמר ליה מזמנת לי ואמר אין נדר זה עליך ונדר וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין הא לא חלה נדר הוי אבל אדריה מזמינא לזמונא נדרי זירוזין הוי ואע"ג דלא חלה וקי"ל כר"א בן יעקב (שם). גמ' ההוא דאתפיס זכוותיה לבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליבטלו הנך זכוותיה איתניס ולא אתא אמר רב הונא בטלין זכוותיה א"ל רבא והא אונסא כתיב בדאורייתא ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא קטלא שאני והתנן נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו הרי אלו נדרי אונסין ולרבא מאי שנא מההוא דיהיב גיטא לדביתהו ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין

ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא והא מינס אניס שאני מעברא דאונסא דשכיח הוא והוה ליה לאיתנויי מעיקרא ומדלא אתני איהו הוא דאפסיד אנפשיה אבל עכבו נהר דמתני' היינו שגדל הנהר ממי גשמים והפשרת שלגים דאונסא דלא שכיח הוא ולא איבעיא ליה לאסוקי אדעתא ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפס זכוותיה והא תנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם לא אתן לו מכאן ועד שלשים יום תן לו שטרו והגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר ליבטלו זכוותיה:

הלכה י

והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס והוא דקני מיניה בב"ד חשוב יש מפרשים דקאי אההיא דרב הונא דאתפיס זכוותיה אבל אסמכתא דעלמא לא קניא ודייקי מדקבע ליה הש"ס הכא דאי קאי אשאר אסמכתא הוי ליה לרב אשי למיכתביה בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קסח.) אפלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי אלא ודאי לא מהני ב"ד חשוב אלא בהך דהכא דהויא מחילה ולאו ראייה הוא דמשום דאיירי לעיל באניס כתביה רב אשי הכא משום דבעי למימר והוא דלא אניס ובכל אסמכתות איירי והלכתא אסמכתא קניא פירוש כל אסמכתות כמו והלכתא בכפות (ב"ק דף יב.) דלא מיירי תחלה בכפות ה"נ לא קאי דוקא אאסמכתא דאיירי בה ולא קניא אסמכתא אפי' בקנין ומעכשיו אלא בב"ד חשוב דהא כל קנין הוי מעכשיו דאי לא קני מעכשיו לא הוי קנין כדאמרי' לקמן בפרק השותפין (דף מח.) לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן הדר סודרא למריה אלמא קנין סודר לא מהני אי לא קני מעכשיו ואפי' הכי בעינן ב"ד חשוב הא לאו הכי לא קני וב"ד חשוב היה אומר רבינו מאיר היינו הני דגמירי דיני דאסמכתא וידעי דלא קניא אלא מכח הפקר ב"ד: וכללא דאסמכתא כל היכא דגזים אע"ג דבידו לעשות כמו (ב"מ דף קד.) אם אוביר ולא איעביד אשלם אלפא זוזי הוי אסמכתא דכיון דאמר מילתא יתירתא לא כוון להקנות אלא להסמיכו על דבר אבל היכא דלא גזים ובידו לעשות כמו אם אוביר ולא איעבד אשלם במיטבא לא הוי אסמכתא והיכא דלא הוי בידו כלל כמו משחק בקוביא שאין דבר לתלות בו לומר אדעתא דהכי התנה שהיה סבור שלא יבא לידי כך ודאי גמר ומקני ולא דמי לפרוותא דזיל שפט (ב"מ דף ע"ג:) דהתם מצוי הרבה יין לקנות אלא שאינו בידו לגמרי שמא לא ירצו אחרים למכור לו והלכך מעיקרא לא גמר ומקני דסבור שמא אמצא הרבה יין לקנות הוי אסמכתא וערבונות של שידוכין לקנוס החוזר בו אע"ג דגזים לא

הוי אסמכתא דלית כאן מלתא יתירתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו הקנס שהתנו ביניהם לדמי בשת שבייש את חבירו והוי כמו אם אוביר ולא איעביד אשלם במיטבא:

הלכה יא

מתני' נודרין לחרמים ולהרגין ולמוכסין שהיא של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית המלך אע"פ שאינה שלהן ב"ש אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה וב"ה אומרים אף בשבועה ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר ובית הלל אומרים אף יפתח לו ב"ש אומרים במה שהוא מדירו וב"ה אומרים אף במה שאינו מדירו כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בית שמאי אומרים אשתו מותרת לו ובניו אסורין ובית הלל אומרים אלו ואלו מותרין: גמ' ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא ומי ששכר המכס מן המלך אסור לגנוב לו המכס וכההיא דפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נה.) אריסא דפרסאי עד ארבעים שנין (שם נד:) ומלכא אמר מאן דיהב טסקא ליכול ארעא וגם כרגא דקרקפתא דאמר מלכא לא יהא בארצי אם לא יתן כך וכך והיינו טעמא דדינו דינא שארץ שלו היא ואף הדיוט שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו. אמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אומר במוכס העומד מאליו: שהוא של בית המלך היכי נדר אמר רב עמרם באומר יאסרו כל פירות עלי אם אינן של בית המלך כיון דאמר יאסרו אתסורי פירי דעלמא עליה באומר היום אי דאמר היום לא מקבל מיניה באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין אי אפשר דלא עקר ליה לנדריה ירושלמי (ה"ה) תני תולין בעובד כוכבים ובשר אבל לא בישראל שבעלי זרוע מצויין ליפול דלא יפול ויגלגל עליה קדמיתא:

הלכה יב

מתני' הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה מיושבי היבשה אסור ביורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי יבשה לא כאלו ההולכים מעכו ליפו אלא ממי שדרכו לפרש: גמ' רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא חד תני אירשא הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה הא ביורדי הים אסור לא כאלו ההולכים מעכו ליפו דאלו יושבי יבשה נינהו אלא במי שדרכו לפרש וחד תני לה אסיפא שיורדי הים בכלל יושבי היבשה הן לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד אלא אף מי שדרכו לפרש דסופו ליבשה סליק אבל הנודר מיורדי הים אסור בהולכין מעכו ליפו להך לישנא וכן הלכתא. ירושלמי (ה"ז) נדר מיורדי הים לאחר שלשים ונעשו בני יבשה בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דר' ישמעאל אומר אחר הנודר ור"ע אמר אחרי האוסר וכאילו טלייתא צריכא פירוש אמר הנאת יורדי הים לאחר ל'

יום עלי קונם מהו בבני אדם שהיו בשעת הנדר יורדי הים וקודם שחל הנדר נעשו יושבי היבשה וקאמר דפליגי בהו ר' ישמעאל ור"ע דלר' ישמעאל הולכין אחר שעה שהנדר חל ומותר בהן ולר"ע אחר שעת האמירה ואסור בהן ובאלין שיורדין לים לטייל שהולכין על שפתו ואינן מפליגין צריכא רבה אם ישנן בכלל יורדי הים והלכה כר"ע:

הלכה יג

מתני' הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא נתכוין זה אלא למי שהחמה רואה אותן מדלא קתני הנודר מן הרואין לאפוקי דגים ועוברים שאין החמה רואתן:

הלכה יד

הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובבעלי השיבות ומותר בנשים ובקטנים שאין נקראים שחורי ראש אלא אנשים דזימנין דמיכסו רישיהון וזימנין מיגלי אבל נשים לעולם מיכסו וקטנים לעולם מיגלו: הנודר מן הילודים מותר בנולדין ר"מ מתיר אף בילודים: גמ' ולא מיבעיא בנולדין אלא ממאן אסר חסורי מיחסרא והכי קתני מן הילודים מותר בנולדין מן הנולדים אסור בילודים ור"מ אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדים דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם למר הוי לישנא הכי ולמר הוי לישנא הכי. וחכ"א לא נתכוון זה אלא למי שדרכו להוליד לאפוקי דגים ועופות: מתני' הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותיים מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותיים מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותיים שאני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובד כוכבים אף בבני עשו שאני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור בעובדי כוכבים:

הלכה טו

שאני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר ואין שומעין לו שאיני נהנה להן והם לי יהנה לעובדי כוכבים: גמ' שאני נהנה לישראל וכו' אוקימנא למתני' בזבינא מציעאה דאיכא הנאה לתרוייהו אבל זבינא חריפא הנאת לוקח היא ושאני נהנה לישראל מוכר שוה בשוה ולוקח ביותר שאין ישראל נהנין לי מוכר ביותר ולוקח שוה בשוה וזבינא דרמי לאפיה הנאת מוכר היא ושאני נהנה לישראל מוכר בפחות ולוקח שוה בשוה שאין ישראל נהנין לי מוכר שוה בשוה ולוקח בפחות:

הלכה טז

תוספתא (פ"ב) הנודר מישראל אסור בגרים הנודר מן הגרים מותר בישראל הנודר מישראל אסור בכהנים ולוים בכהנים ולוים מותר בישראל הנודר מן הכהנים מותר בלוים מן הלוים מותר בכהנים:

הלכה יז

תניא (ב"ב דף ח) המודר הנאה מבני העיר כל ששהה שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו מיושבי העיר עד ל' יום מותר ליהנות ממנו מכאן ואילך אסור הנודר הנאה מבנים מותר בבני בנים: מתני' קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים שאין הערלה קרויים אלא על שם שאר העובדי כוכבים שנאמר כי כל הגוים וגו':

פרק ד

הלכה א

אין בין המודר הנייה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלי' שאין עושין בהן אוכל נפש המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ורחים ותנור אבל משאילו חלוק וטלית ונזמים וטבעות וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בו אסור: גמ' אלא דריסת הרגל מאן תנא אמר רב אדא בר אהבה ר"א היא דתניא ר"א אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה ואסור בכלים אע"פ שאין משכירין כיוצא בהן וכיון דסתם לן תנא כר"א הלכתא כוותיה דקיימא לן הלכה כסתם משנה ועוד דסוגיא דלקמן בשותפין שנדרו כוותיה והאי דריסת הרגל דמתניתין אומר ר"ת דמיירי אף בבקעה בימות החמה דלא קפדי אינשי משום דקשיא ליה דהכא משמע דלרבנן לא קפדי אינשי אדריסת הרגל ולקמן (דף מה:) תנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ואף ר"א לא שרי אלא מטעם ברירה דכל אחד נכנס בשלו אבל לחצר של אחר אסור לכולי עלמא ותירץ דהכא איירי בבקעה בימות החמה וא"ת ולוקמא בחצר או בבקעה בימות הגשמים ואפי' כרבנן וי"ל דא"כ אף במודר ממנו מאכל אסור משום דכיוצא בו משכירין והאי דמיבעיא לן לקמן בסוס לרכוב עליו מיירי בשאין משכירין כיוצא בו כגון אוהבים שמשאילין בהמתן זה לזה בחנם וכן טבעת לראות בו על כרחין מיירי דאין משכירין כיוצא בו דאי משכירין כיוצא בו אפילו בלא לראות תנן במתניתין דאסורים: לא ישאילנו נפה וכו' והא מן מאכל נדר ומסיק רבה באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אמר רב פפא שק להביא לו בו פירות וחמור להביא עליו פירות ואפילו

צנא בעלמא הנאה המביאה לידי מאכל הוא בעי רב פפא סוס לרכוב עליו וטבעת לראות בה מהו מיפסק ומיזל בארעיה מהו כולהו לילך לבית המשתה מיבעיא ולא איפשיטא: ירושלמי (ה"א) הניית מאכל מהו תני אבל משאילו קרדום סברת מימר בקרדום של ביקוע תיפתר בקרדום של ניכוש ולית שמיע מינה כלום:

הלכה ב

מתני' המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו ומחזיר לו אבידתו מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש ותורם את תרומתו ומעשר את מעשרותיו לדעתו ומקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות חטאות ואשמות ומלמדו מדרש והלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא אבל מלמד הוא את בניו מקרא וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותיהם ולא יזמן את בהמתו בין טמאה בין טהורה: גמ' ופורע לו את חובו דף לג עב מוקי לה רבא כשהלוהו על מנת שלא לפרוע כלומר שלא יגשנו לפרוע אלא כשירצה יפרענו:

הלכה ג

ומחזיר לו אבידתו. פליגי ר' אמי ור' אסי חד אמר לא שנו אלא כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר ואע"ג דקא מיתהני פרוטה דרב יוסף פרוטה דרב יוסף לא שכיח אבל נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה לא מהדר דקא מהני ליה וחד אמר אף כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר דכי מיהדר ליה מדעם דנפשיה קא מהדר והלכתא אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר וה"ה שניהם אסורין זה על זה דמאן דאמר לא מיהדר סליק ליה בקושיא:

הלכה ד

בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי אמר לו כי איתיה ברשותיה הוא דאסור או דלמא עליך אמר ועילויה שוייה הקדש אמר ליה פשיטא דאע"ג דיהיב ליה במתנה אסור דאי לא עליך לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאי גנבה מיגנב אמר ליה לאפוקי דאזמניה עליה איתיביה השאילני פרתך הפנויה אמר ליה קונם פרה שאני קנוי לך נכסי עליך אם יש לי פרה אלא זו השאילני קרדומך קונם קרדום שיש לי שאני קנוי נכסי עליך אם יש לי קרדום אלא זה בחייו אסור במותו או שנתנה לו במתנה מותר אמר רב אחא בריה דרב איקא כשנתנה לו ע"י אחר אמר רב אשי דיקא נמי דקתני שניתנה לו ולא קתני שנתנה לו ש"מ וכיון דדייק רב אשי ממתני' כרבא הלכתא כוותיה: ולא ילמדנו מקרא. מקרא מ"ט לא משום דקא מהני ליה מדרש נמי קא מהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא

קמ"ל אפי' במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למישקל על המדרש לא שרי למישקל מאי שנא מדרש דלא דכתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ר' יוחנן אומר שכר פיסוק טעמים וגרסינן בירושלמי (ה"ג) כתיב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים מה אני למדתי בחנם אף אתם תהיו מלמדין בחנם יכול מקרא ותרגום כן תלמוד לומר חוקים ומשפטים חוקים ומשפטים אתם מלמדין בחנם ואי אתם מלמדין בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתנייה נסבון אגריהון אמר רבי יודן בר' ישמעאל שכר בטילה הן נוטלין והא דקתני מלמדו מקרא היינו אפילו אם ביקש ממנו שילמדו מותר ואע"ג דאוקימנא להא דתורם תרומתו באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום הא אם אמר לו תרום אסור אלמא דאסור למיעבד שליחותיה אפילו במידי דלא עבידי למישקל עליה אגרא כגון קריאת שם תרומה וכן לעיל גבי ומקריב קרבנותיו אי אמרת שלוחי דשמיא נינהו שרי ואע"ג שמהנהו שמקריב קרבנותיו מצוה קא עבוד ולא מיקרי הנאה מיהו אי שלוחי דידן נינהו קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה אלמא אפילו היכא דמצוה קא עביד אי משוי ליה לשליח אסור היינו דוקא בדבר שצריך דעת ושליחות כגון תרומה וקרבן אבל מחזיר אבידתו ומלמדו מקרא ומרפאו רפואת נפשות כיון דאין צריך דעת ושליחות אפילו אם מצוה לעשות לו מותר דאין איסור שליחות אלא בדבר שצריך שליחות והכי אמרינן גבי תרומה ואי אמרת צריך דעת הא קא מהניא ליה וכן גבי קרבן אי שלוחי דידן נינהו ואין הכהן רשאי להקריב קרבן אלא מדעת בעלים קא מהני ליה ואי שלוחי שמיא נינהו יכול הכהן להקריב מדעת בעלים ולא מיקרי הנאה והרמב"ן ז"ל פירש בענין אחר ואינן נראה והאידנא שנוטלין שכר אף על המדרש כמו שכתבתי בשם ר"י דמותר בבכורות בפ' עד כמה (בסימן ו) אף מדרש אסור. וזן את אשתו משמע דאתיא אפילו כרבנן מדלא קאמר ליה הא מני חנן היא כדאמר לעיל ואומר רבינו תם דמיירי כשזן את אשתו בפניו דכיון שהוא במדינה ואינו אומר לו כלום דרך מתנה היא ואינו חייב לפרוע והנאה לא הוי דאילו לא היה זן אותה היתה היא מצמצמת ומתפרנסת ממעשה ידיה ויש מפרשים דמיירי כשהבעל זן אותה כראוי וזה מענגה במזונות יתירים וכן בהמתו על כרחך אייריי במזונות יתירים דאי במזונות הצריכין לה לא הוה שרי ר"א דנהי דאינו חושש על פיטומה מ"מ בכדי חיותה צריכה לאכול:

הלכה ה

אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא המודר הנאה מחבירו מותר להשיא לו בתו. הוי בה ר' זירא במאי עסקינן אילימא כשנכסי אבי כלה אסורין על החתן הרי מסר לו שפחה

לשמשו. אלא כשנכסי החתן אסורין על אבי כלה גדולה מזו אמרו זן אשתו ואת בניו ואף ע"פ שחייב במזונותיהן ואת אמרת מותר להשיא לו בתו. לעולם כשנכסי אבי כלה אסורין על החתן ובבתו בוגרת ומדעתה. תנ"ה המודר הנאה מחבירו אסור להשיא לו בתו אבל משיאו בתו בוגרת ומדעתה:

הלכה ו

אמר ר' יעקב בר אידי המדיר את בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ר' יצחק אומר אף לצלות לו דג קטן יש מפרשים שהאב המדיר את בנו שלא יהנה ממנו מותר האב לעשות דברים הללו שאין כוונתו אלא להנאה גדולה ודברים אלו לגבי הבן אינן חשובין ויש מפרשים שנדר האב הנייה מבנו כדי שלא יבטל מדברי תורה ומותר הבן לעשות דברים הללו שאין בהן ביטול תורה. כתב הרמב"ן ז"ל דמיסתבר כי האי פירושא בתרא משום דהנך מילי שימוש נינהו ודברים שהבן עושה לאב ואין במשמע שיתן כלום אלא שימלא וידליק ויצלה לו דג שלו. ועוד דלישנא דמדיר בנו לתלמוד תורה הכי משמע דמדירו כדי ללמוד. ועוד אי כשהאב מדיר את בנו מאי שנא הני. ואי אמרינן מחיותיה לא אדריה. הוה ליה למימר שיתן לו מזונות שהוא צריך להם בצמצום. אלא פירושא בתרא עדיף טפי ומסתבר. דאשכחן בתוספתא דבכורות (פ"ו) דתניא הכי מעשה באחד שהרצה את בנו ללמוד תורה והדירו מלעשות מלאכה התיר לו רבי יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ירושלמי בשלהי מסכת בכורים (פ"ג ה"ז) תני המדיר את בנו ללמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן אף ליקח לו חפצים מן השוק. מה פליגי כאן באיש כאן באשה. אם היה אדם מסויים עשו אותו כאשה. פירוש שאין דרכה של אשה לחזור בשוק לפיכך אם הדירה את בנה לתלמוד תורה מותר ליקח לה חפצים בשוק. וכן אדם חשוב שאינו רגיל ליקח חפצים מן השוק עשו אותו כאשה:

הלכה ז

אמר רבי ירמיה אמר ר' יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקות לו כוס של שלום. מאי היא הכא תרגמו כוס של בית האבל. במערבא אמרי כוס של מרחץ. ולא יזון את בהמתו. תנא יהושע איש עוזא אומר זן את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים. ולא יזון את בהמתו בין טהורה בין טמאה. מאי טעמא עבדיו ושפחותיו למנחרותא עבידן בהמה לפיטומא עבידא: מתני' המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. ומרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון. ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה. וישן עמו במטה. ר' יהודה אומר בימות החמה. אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו. ומיסב עמו

על המטה ואוכל עמו על השולחן. אבל לא מן התמחוי. אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר: גמ' דף לט ע"א נכנס לבקרו עומד במאי עסקינן. אי בשנכסי מבקר אסורין על החולה אפילו יושב נמי. ואי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד לא. אמר שמואל לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה ואין נוטלין על העמידה. מאי פסקא. הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על הישיבה הוא דבעי למישקל על העמידה לא בעי למישקל. אי בעית אימא כדאמר ר' שמעון בן אליקום גזירה שמא ישהה בעמידה הכא נמי גזרינן שמא ישהה בישיבה. עולא אמר לעולם כשנכסי חולה אסורין על המבקר ומחיותיה לא אדריה. אי הכי יושב נמי. הא אפשר בעמידה. תניא חלה הוא נכנס לבקרו חלה בנו שואלו בשוק והיינו כעולא ומיירי בשנכסי חולה אסורין על המבקר חלה הוא נכנס לבקרו דמחיותיה לא אדריה אבל חלה בנו אינו נכנס כלל. תוספתא (פ"ב) המודר הנאה מחבירו מביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות שאין הנאה למתים מעידו עדות ממון ועדות נפשות חלה הוא נכנס לבקרו חלה בנו אינו נכנס לבקרו ושואל בשלומו:

הלכה ח

תנא ביקור חולים אין לו שיעור. מאי אין לו שיעור אמר אביי אפי' גדול אצל קטן רבא אמר אפילו מאה פעמים ביום רב חלבו באיש נפק אכריז רב כהנא רבי חלבו באיש ולא איכא דאתי אמר להון ולא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס ר' עקיבא לבקרו ובשביל שכבדו ורבצו לפניו חיה אמר ליה ר' החייתני יצא ר' עקיבא ודרש כל מי שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים אמר רב שישא בריה דרב אידי לא לסעוד אינש קצירא לא בתלת שעי קמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא כי היכי דלא ליסח דעתיה מרחמי בתלת שעי קמייתא רויחא דעתיה בתלת שעי בתרייתא תקף חולשיה אמר רבין אמר רב מנין לשכינה שהיא שרויה למעלה ממטתו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי תנ"ה הנכנס לבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל אלא מתעטף ויושב על גבי קרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ומרפאהו רפואת נפשות אבל לא רפואת ממון. רפואת נפשות כגון גופו ובמקום שאין נוטלין עליה שכר רפואת ממון בהמתו אע"ג דאין נוטלין עליה שכר מ"מ הוא מהנהו אבל גופו מצוה קא עביד אמר רב זוטרא בר טוביה אבל אומר סם פלוני יפה לו ירושלמי (ה"ב) רבי יודן ור' יוסי חד אמר כאן במדירו מגופו כאן במדירו מנכסיו וחד אמר כאן בשיש לו מי שירפאנו כאן שאין לו מי ירפאנו אם יש לו מי שירפאנו אפי' רפואת נפש לא

ירפאנו שלא מכל אדם זוכה להתרפאות והא דמרפא בהמתו בשאין מי שירפאנה משום דהוי כמחזיר לו אבידתו דמצוה קעביד והלה במידי דנפשיה קא מיתהני וגמרא דילן נמי סברא הכין דקאמר רב אבל אומר לו סם פלוני יפה לה ואפשר דבעלים עבדי לה אבל אם ראה שבהמתו אחזה דם ואם לא יקיז לה דם תמות מותר להקיז לה דם אבל גמרא דילן לא מפליג בין מדירו מגופו למדירו מנכסיו. ורוחץ עמו באמבטי תנא לא ירחץ עמו באמבטי ולא יישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גדולה בימות הגשמים וקטנה בימות החמה מותר. ורוחץ עמו באמבטי גדולה ומזיע עמו בקטנה והלכתא כרבי יהודה: מתני' לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים ולא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו ה' אמות ר' מאיר סבר גזרינן רחוק משום קרוב דקא מרפי לארעא קמיה. ורבנן סברי לא גזרינן. המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו. לא ילוונו ולא ילוה ממנו לא ימכור לו ולא יקנה ממנו. פריש לה אביי גזירה לשאול אטו להשאיל וללות אטו להלוותו:

הלכה ט

אמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנוייה אמר לו קונם שדה שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין:

הלכה י

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנוני ואומר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו הוא נותן לו ובא ונוטל מזה כלומר נוטל ממנו אם רוצה ליתן לו ואין איסור בדבר אבל אין לפרש ונוטל מזה מן הדין דכיון שאמר לו זה הלשון מוכח מלתא דלשם הלואה אומר לו והוא יפרע לו דאם כן היה אסור החנוני ליתן לו בשליחותו והא דקאמר ואין לו מה שיאכל אורחא דמלתא קאמר: היה ביתו לבנות וגדרו לגדור ושדהו לקצור הולך אצל פועלים ואומר איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו והם עושין עמו ובאין ונוטלין שכרו מזה ואסיקנא בפרק המדיר (כתובות דף ע:) דכ"ש דשרי ליה למימר כל הזן וכל המפרנס אינו מפסיד דלאו שליחותיה קא עביד ומתני' לא מיבעיא קתני לא מיבעיא כל הזן אינו מפסיד דלעלמא קאמר אבל חנווני הרגיל אצלו כמאן דאמר ליה זיל והב ליה דמי קמ"ל ודוקא כל הזן אבל אמר כל השומע קולי יזון אסור דאי אמר הכי שליחותיה קא עביד היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ואם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר

ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר: גמ' ואסיק רבא טעמא דר' יוסי משום מתנת בית חורין ורבנן סברי לא גזרינן:

הלכה יא

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק המפקיר בפני ב' לא הוי הפקר בפני ג' הוי הפקר ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין וקי"ל בכל דוכתא הלכה כר' יהושע בן לוי לגבי ר' יוחנן הלכך הוי הפקר מה"ת אפי' באחד וה"ה אפי' בינו לבין עצמו הלכך הא דאמרי' בפ"ק דשבת (דף יח:) גיגית שפוד נר וקדרה אפקורי מפקר להו שלא יעבור על שביתת כלים וכן בהמתו אם השאילה לעובד כוכבים ולא החזירה לו קודם השבת יכול להפקירה בינו ולבין עצמו כך פי' רבי' שמשון ז"ל בפ"ק דשבת ותמיה לי מנא ליה לרבי' שמשון דבינו לבין עצמו הוי הפקר הא לא קאמר ר' יהושע בן לוי אלא דבר תורה אפי' באחד הוו הפקר וסברא גדולה הוא לחלק בין הפקר לפני א' ובין הפקר בינו לבין עצמו דנהי דלא בעי רבי יהושע כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין מכל מקום בעי הפקר שיוכל לצאת מרשותו דומי' דשביעית שיצא מרשותו ומופקר לכל דבינו לבין עצמו לעולם לא יצא מרשותו כיון שאינו הפקר ידוע לשום אדם אבל הפקר במטלטלי בפני אחד יכול אותו שהפקירו בפניו לזכות בו ויהא נאמן לומר הפקרת וזכיתי בו במיגו דנתת לי במתנה וטוב הוא שיפקירה בפני אשתו או בפני א' מבני ביתו ואפשר דטעמא דרבי' שמשון דאינו מחלק בין בפני אחד ובין בינו לבין עצמו משום דעיקר הפקר משביעית ילפי' כדדריש בירושלמי דשביעית (פ"ה ה"א) תשמטנה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה שהיא כזו מה זו לעניים כו' אף זו וכו' ואיירי בהפקר קרקע דומיא דשביעית דלענין פטור מעשר איירי בהפקר וזה לא שייך אלא בקרקע הלכך אמר ר' יוחנן דצריך שלשה כדי שיהא א' זוכה ושנים מעידין דבענין אחר לא יוכל הקרקע לצאת מתחת ידו אם יכפור בהפקר וריב"ל דלא בעי שלשה א"כ לדידיה הוי הפקר אע"פ שאין הקרקע יכול לצאת מתחת ידו וא"כ אפי' בינו לבין עצמו ובאחד דקאמר לאו דוקא ואגב דקאמר ר' יוחנן בשנים לא הוה הפקר אמר איהו אפי' באחד ולעולם הוא הדין בינו לבין עצמו:

פרק ה

הלכה א

השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר. ר' אליעזר בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו ושניהם אסורין להעמיד תנור וכירים ולגדל תרנגולים.

היה אחד מהן מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר. ר' אליעזר בן יעקב אומר יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס ואינו נכנס לתוך שלך. וכופין את הנודר למכור חלקו. היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר ר' אליעזר בן יעקב אומר יכול הוא לומר לתוך של חבירך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך. הא דקתני וכופין את הנודר למכור חלקו משמע דקאי אף אדר"א בן יעקב דאע"ג דשרי למודר ליכנס מ"מ חיישי' שמא ישתמש בו תשמיש של איסור כגון ב מעמיד רחיים ותנור וגידול תרנגולין הלכך כופין את הנודר למכור חלקו ונאסר משום דפשע בין שהדיר א"ע מחלק חבירו בין שהדיר את חבירו מחלקו. והא דאוקמא הש"ס (לעיל בנודר) [בנדור] מחבירו הנאה אבל במודר הנאה לא היינו כדי לדחות הא דבעי למפשט דבהדירו נמי פליגי ולא קי"ל כהאי דיחוייא אלא כרבינא דאמר בפרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נא:) דפליגי בברירה הלכך בהדירו נמי פליגי ואין אנו צריכין להגיה המשנה אלא כמו שהיא שנויה היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו כגון שהדירו חבירו שלא יכנס לרשותו כופין את הנודר למכור חלקו למודר משום דפשע וכדי שלא יכשל חבירו על ידו כייפינן ליה כי היכי דאם אסר חלק חבירו עליו דכייפינן ליה כדי שלא יכשל הוא כך חשו חכמים למכשול חבירו בפשיעתו כמו שחששו שלא יכשל הוא והא דקאמר ת"ש היה אחד מהם מודר מחבירו הנאה ובעי למיפשט דבהדירו נמי פליגי משום דמשמע ליה לישנא דהיה אחד מהן מודר הנאה מחבירו כגון שהדירו חבירו ופליגי בברירה ולית להו טעמא דקנסא והא דקתני וכופין את הנודר לאו דוקא נודר אלא המודר שלא יבא לידי מכשול דלית ליה טעמא דקנסא אי פליגי בברירה ותדע דהכי הוא מדקאמר אלא אי אמרת דאדריה אמאי כופין אותו והא מינס אניס אלמא דכופין אותו אנודר קאי דאי אמדיר מי אנסו להדיר את חבירו ומשני תני נדור מחבירו הנאה לא שמגיה המשנה אלא שמשנה פי' המשנה היה אחד מהם מודר הנאה כגון שאסר נכסי חבירו עליו כופין רת הנודר כדי שלא יבא לידי מכשול כך נ"ל לפרש סוגיא זו וכן משמע בירושלמי שיותר ראוי לקנוס הנותן לפני חבירו מכשול מהמביא את עצמו לידי מכשול דגרסי' בירושל' (ה"א) בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס בתוך שלך ואת אמרת כופין לא על הדא אתמרת אלא על הדא וכופין את הנודר למכור חלקו באומר הנייתי עליך אבל באומר הנייתך עלי לא אלמא דחיישינן טפי למכשול חבירו ממה שיכשל הוא עצמו בפשיעתו אלא דבהא פליג אגמ' דידן דגמרא דידן חיישי' לתרוייהו. והרמב"ם ז"ל כתב בחיבורו (פ"ז ה"העל) דרך הירושל' והרמב"ן ז"ל כתב דלא כייפינן אלא לנדור והוא נודר דאסר הניית חבירו עליו אבל לא המדיר את חבירו דחיישינן למכשול עצמו ולא למכשול חבירו וכאשר כתבתי כך נראה

לי דיש לחוש למכשול חבירו בפשיעתו כמו למכשול עצמו ובתוספתא (פ"ב) שנינו היה אחד מהן רגיל להדיר אחרים הנאה על חלקו כופין את הרגיל למכור את חלקו פי' שניהם הדירו זה את זה וא' מהן רגיל כופין את הרגיל והאי כפיי' כשאמר חצירי אבל אומר חצר זה לעולם אסור: גמ' אמר רבא אמר זעירי מחלוקת כשיש בה כדי חלוקה אבל אין בה כדי חלוקה ד"ה מותר אמר ליה רב יוסף הרי בית הכנסת דכמי שאין בה כדי חלוקה דמי ותנן שניהם אסורין בדבר של אותה העיר אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת בשאין בה כדי חלוקה אבל בשיש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור אמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב דשרי כשאין בה כדי חלוקה משום ברירה ואפילו הכי כשיש בה כדי חלוקה לא סמכינן אברירה כיון דיש לתקן בחלוקה וקשה דהכא פסיק כר"א בן יעקב ובשילהי מסכת י"ט (דף לח.) פסיק הש"ס כר' אושעיא דאמר בדרבנן יש ברירה בדאורייתא אין ברירה ורב נחמן נמי קאמר בריש האיש מקדש (קידושין דף מב:) האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח וכו' משום דאין ברירה וקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני ופסקינן נמי בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סה.) דאחין שחלקו אין להם דרך זה על זה דמוכר בעין רעה מוכר אלמא לקוחות הן והא דפסקינן בפרק בית כור (בבא בתרא דף קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות וברוב ספרים בפ"ק דבבא קמא וו דף ט. כתוב כיורשין והיה אומר רבינו תם הא דפסקינן הכא כרבי אליעזר בן יעקב לאו מטעמיה דאיהו סבר יש ברירה כדאיתא בפ' שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נא:) אלא משום דחשבינן לה ויתור כדאיתא בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נז:) ומותר במודר ויתור הנאה ואע"ג דמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי היכא דמוכחא לא סמכינן אהאי כללא ובתמורה בפ' כל האסורין (תמורה דף ל.) גבי השותפין שחלקו אחד נטל תשעה וכלב וא' נטל עשרה טלאים כולן אסורין משום מחיר כלב ופריך וניקו חד מנייהו להדי כלב ואינך נשתרו היינו מכח ברירה כדמוכח בפ"ק דבכורות (דף כ:) למאן דאמר יש ברירה פריך אע"ג דלית הלכתא הכי כדאשכחן בריש פרק ב' דכתובות (דף טז.) דפריך סתמא דהש"ס ונימא הלך אחר רוב נשים אע"ג דקי"ל כשמואל בריש המוכר פירות (בבא בתרא דף צב.) דאין הולכין בממון אחר הרוב ולפי הך פיסקא אם הדירו זה את זה מדריסת הרגל אסורין ליכנס לחצר כיון דגלי אדעתייהו דקפדי אדריסת הרגל ואם הדיר בעל החצר א אחד מן השוק מותר ליכנס לחצר דויתור מותר במודר הנאה ורבי' שמשון בשם ר"י בסוף השולח (גיטין דף מח:) דהלכתא דבדאוריי' יש ברירה כדמוכח הכא ובההיא דבית כור דפסיק כרב דאמר בטלה מחלוקת וההיא דתמורה וההיא דפסיק במסכתא יום טוב כרבי

אושעיא לאו בכוליה מלתא פסיק כוותיה דקאמר בדאוריי' אין ברירה אלא במאי דקאמר בדרבנן יש ברירה פסיק כוותיה וה"ה בדאורייתא אלא במאי דאירי התם במילי דרבנן קא פסיק וההיא דרב נחמן י"ל דהא דקאמר לקוחות הן לאו לקוחות ממש אלא כלקוחות דאדעתא דהכי פליג דליהוי כלקוחות לענין מחילה ואונאה וביטול מקח דאינן רוצין שיהנו זה את זה וכן ההיא דהמוכר את הבית לענין זה הן כלקוחות שדעתם להסתלק זה מזה שלא יהא להם עוד שום עסק זה עם זה ולפום הך פיסקא שותפין שהדירו זה את זה מדריסת הרגל מותרין ליכנס לחצר ואם הדיר אחד מן השוק אסור ליכנס לחצר דויתור אסור דטובא סתמות איכא לעיל דויתור אסור ומשום ברירה אין להתיר בשותפין בשיש דין חלוקה דלא שרי ר"א משום ברירה כיון שיש תקנה בחלוקה וכ"ש איניש דעלמא דלמה יכנס בחצר והא דשרי ר' אליעזר במתני' לאיניש דעלמא צריך לומר דמיירי לצורך עסק א' מבני חצר ומצאתי כתוב בשם ה"ר שלמה בר אברהם הצרפתי ז"ל דהך ברירה לאו כברירה דעלמא הוא דנימא לבתר דפלגי איגלאי מלתא שזהו חלק הראוי ליפול בגורלו כדאמר גבי כתב גט לשתי נשיו לאיזו שארצה אגרש בו (גיטין דף כד.) דאע"ג דלא נתברר מעיקרא לשם מי נכתב ואח"כ כשיגרש בו האחת אמרי' הוברר הדבר למפרע דלשם זו נכתב וכן גבי ב' לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה (דמאי פ"ז מ"ד) וכן האחין שחלקו יורשין הוו הכא לא שייך למימר לבסוף כשיחלוקו זה חלקו הראוי לו וכן דרך שהרי מותר לילך בכל החצר וכן חבירו אלא הכא היינו טעמא דשרי ר' אליעזר כשאין בה כדי חלוקה דמשום דכיון דע"כ שלחבירו קנוי לו החצר ללכת בכולו אין כח בידו לאוסרו עליו דהוי כאוסר על חבירו את שלו והיינו יש ברירה דקאמר דכל עידן דעייל בחצר רואין כאילו מקום דריסתו קנוי לו לבדו דעל תנאי זה נקנית להם החצר מתחלה כיון שאין חבירו יכול לכופו לחלוק וברירה זו מעיקרא קנין היא דהוי כמאן דזכי להיותה קנויה לכל אחד בפני עצמו בשעה שתדרוך בה כף רגלו בשעת דריסתו וההיא דפרק שור שנגח דמיא להאי שהבור קנוי לו כולו להשתמש בו בשעת תשמישו אבל כשיש בו כדי חלוקה אסור דכיון דיכול לכופו מהני ליה הלה במה שאינו כופהו לחלוק ומניחו להשתמש בכל החצר:

הלכה ב

מתני' המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר אם יש לו בהם תפיסת יד אסור ואם לאו מותר מכאן הורה ר"ת ז"ל שהמשכיר בית לחבירו אינו יכול לאוסרו עליו דכיון שלא נשאר למשכיר תפיסת יד בבית אינו יכול לאוסרו עליו וכן משמע בכתובות פרק אע"פ (דף נט.) ולקמן בפרק בתרא (דף פו.) דקאמר שדה זו

שמשכנתי לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה דמשמע עד שיפדנה אין לו כח להקדישה וקשה מהא דאמרינן בערכין פ' האומר משקלי (דף כא.) המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש ופריך היכי דייר ביה והא במעילה קאי אלמא יכול המשכיר להקדישו אחר שהשכירו הלכך נראה שיכול להקדיש מה שהבית שוה יותר מדמי השכירות אבל בשיעור דמי שכירתו אין חל הקדש דאין יכול להקדיש מה שאינו שלו וחלק השוכר וחלק הקדש מעורבין יחד הלכך פריך התם הא במעילה קאי והאי דנקט לכשאפדנה לפי שאין להקדיש הכל דאילו הקדיש מהשתא לא היה חל הקדש אלא על יתרון החוב והא דאמרינן הכא אין לו בהן תפיסת יד מותר לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו אבל אם אסרו בפירוש אסור אי נמי יש לחלק דבהקדש ממש מצי להקדיש כי ההיא דערכין והא דקאמר הכא דמותר משום דאסרו בקונם בעלמא ואלומיה אלמוה לשיעבודא דשוכר כדאמרינן (כתובות דף ע.) וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והך דפ' אע"פ מיירי בב"ח וקדושת דמים לא מפקע מידי שיעבוד כדתנן (ערכין כג:) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים והא דערכין דמצי משכיר להקדיש משום דסופו לחזור אליו אבל גבי חוב שלא תחזור לו עד שיפרע חובו לא מצי מקדיש ובירושלמי (פ' מקום שנהגו ה"ט) מחלק בין הקדים שכרו ללא הקדים שכרו דכשהקדים שכרו אינו ברשות המשכיר כלל ותמיה לי מה תלוי בהקדמות השכירות דשכירות קרקע נקנית בשטר ובחזקה וזוזי הוא דמסיק ביה: גמ' היכי דמי אין לו תפיסת יד דמקבל בטסקא שהשוכר נותן המס של המרחץ ובית הבד: מתני' האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר קונם לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור: גמ' בעי אביי קונם לבית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר מהו אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו או לא אמר רבא ת"ש האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו ש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ומיירי כגון דאמר לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי לא דחי ליה כדלעיל (דף מב.) שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי: ירושל' (דפירקין ה"ב) ביתך זה משום מה אתה תופסו משום ביתך או משום זה נפל ובני לית הוא נשמעינן מן הדא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו ונפל היורשין תייבין לבנותו בעיא ראשונה לא איפשטא ונראה דתלוי בפלוגתא דתפוס לשון ראשון:

הלכה ג

מתני' הריני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואת עלי שניהם אסורין ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל ואסורים בדבר של אותה העיר איזהו

דבר של עולי בבל כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך ואיזה דבר של אותה העיר הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים והכותב חלקו לנשיא רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט מה בין כותב לנשיא לבין כותב להדיוט שהכותב לנשיא אין צריך לזכות והכותב להדיוט צריך לזכות וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה צריך לזכות לא דברו בנשיא אלא בהווה:

הלכה ד

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשום מתנה והלה מותר בה מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו ואמר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונין לך במתנה והן לפניך כשיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מקודשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותים ומרצים זה לזה ויהא העון תלוי בראשו אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: גמ' אמר רבא לא תימא טעמא דאמר ליה והן לפניך הוא דאסור אבל אם אמר לו יבא אבא ויאכל מותר אלא אפילו אמר ליה יבא אבא ויאכל אסור מאי טעמא סעודתו מוכחת עליו ירושלמי (פ"ז ה"ז) רבי ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים כיני מתני' כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בערמה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אותה מתנה אינה מתנה וביאור דבר זה כתבתי בפ' יש נוחלין (סי' לח):

הלכה ה

ההוא גברא דהוה בריה שמיט כיפי דכיתנא אסרינהו לנכסי עליה אמרו ליה דאי הוי בר בריך צורבא מדרבנן מאי אמר להון ליקני הדין ואי הוי צורבא מרבנן ליקנייה ניהליה אמרי פומבדיתא קני ע"מ להקנות הוא וכל קני ע"מ להקנות לא קני רב נחמן אמר קני ע"מ להקנות קני דהא סודרא קני ע"מ להקנות הוא אמר רב אשי ומאן לימא לן דאי תפיס ליה לא מיתפיס ליה ועוד סודרא קני ע"מ להקנות הוא מהשתא הלין נכסי לאימת קני כי הוי בר בריה צורבא מרבנן לכי הוי הדר סודרא למריה א"ל רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורין דקני ע"מ להקנות הוא ולא קני זימנין א"ל משום דסעודתו מוכחת עליו וזימנין א"ל הא מני רבי אלעזר היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה כתב הרמב"ם ז"ל דהלכתא כרב נחמן דסודרא קני ע"מ להקנות הוא כלומר מתנה ע"מ להקנות הוא כלומר מתנה ע"מ להחזירו ואע"ג דאמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא דאי תפיס ליה לא מיתפיס הא רב נחמן אמר דלא ועוד דהא רב אשי גופיה מידחא הוא דדחי ליה למימר דאיכא למימר

הכי ולא תיקשי לפומבדיתא אבל איהו כרב נחמן קאמר דגרסינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) גבי הילך מנה ע"מ שתחזירהו לי אלא אמר רב אשי בכולהו קני לבר מאשה גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין שמעינן מהא דחליפין קני ע"מ להקנות הוא ואי תפיס לא מיתפיס וה"נ פסק הגאון בספ' מקח וממכר ונראה לי כפסק הגאון דקני ע"מ להקנות קני אבל בהאי עובדא דשמיט כיפי נראה דלא קני כדקאמר רב אשי לכי הוה בר בריה צורבא מרבנן הדר סודרא למריה דמלתא דפשיטא היא דהמקנה לחבירו שיקנה לאחר ל' יום צריך שיאמר מעכשיו ולאחר שלשים יום אבל אם אמר לאחר שלשים יום ולא אמר מעכשיו לא קני דלבתר תלתין יומין הדר סודרא למריה:

פרק ו

הלכה א

הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק אמר קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה ומותר בביצה טרמיטא ובדלעת הרמוצה: גמ' תנא ר' יאשיה אוסר אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויבשלו את הפסח באש כמשפט לימא בהא קמיפלגי דר' יאשיה סבר הלך אחר לשון תורה ותנא דידן סבר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם לא דכולי עלמא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומר כי אתריה ומר כי אתריה באתרא דתנא דידן לצלי קרו ליה צלי ולמבושל קרי ליה מבושל ובאתריה דרבי יאשיה אפילו לצלי קרי מבושל והא קרא קא נסיב אסמכתא בעלמא הוא וכן כל נדרים לפי לשון אנשי המקום. ירושלמי (פ"ו ה"א) הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר במעושן פי' שנתייבש בעשן ונאכל בלא בישול מהו שיהא מותר במטוגן מהו שיהא מותר בתבשיל שנתבשל בחמי טבריה הנודר מן המעושן מהו שיהא מותר במבושל: קונם תבשיל וכו' והא מן תבשיל נדר אמר אביי האי תנא סבר כל מידי דמיתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרו ליה תנ"ה הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי בשלוק ומבושל ואסור בחוטריות רכות שהחולים אוכלים בהן פתן. ירושלמי (שם) אמר רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכן דרך החולה לאכול בה פתו:

הלכה ב

מתני' הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא במעשה רתחתא אמר קונם היורד לקדירה שאני טועם אסור בכל המתבשלים בקדירה. ירושלמי (ה"ב) איזה מעשה רתחתא כגון חלקא וטרגיז וטיסני סולת ואורז זריד וערסן: גמ' תניא הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאילפס שכבר ירד לקדירה קודם שירד לאילפס מן היורד לאילפס מותר ביורד

לקדירה מן הנעשה בקדירה מותר בנעשה באילפס מן הנעשה באילפס מותר בנעשה בקדירה מן היורד לתנור אין אסור אלא בפת אם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשין בתנור: מתני' מן הכבוש אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים מן השלוק אינו אסור אלא בשלוק של ירק דברי רבי יהודה שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקין מן הצלי אינו אסור אלא מן הצלי של בשר דברי רבי יהודה צלי שאני טועם אסור בכל הצלויין מן המליח אינו אסור אלא מן המליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחין ירושלמי (ה"ו) סברין למימר מלוח עולם הא לשעה לא אמר ר' יודן ממה דתנינן לעיל (דף יח.) הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך הדא אמרה מליח לשעה מלוח הוא. דג דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחין בין טפלין בין חיין בין מבושלים ומותר בטרית טרופה. מותר בציר ובמורייס הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ומורייס הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמורייס: גמ' תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר דג (דגים) שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים [דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים] דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים דלשון בני אדם דג גדול משמע דגה משמע הקטנים. ירושלמי (ה"ז) איזהו גדול ואיזהו קטן רבא בר מר רב זעירא כל נון דאנא אכיל ליה פחות מליטרא לבי דדנא מטעים ליה ומסתברא הכל לפי שרגיל לקרות לו דג קטן:

הלכה ג

מתני' הנודר מן החלב מותר בקום רבי יוסי אוסר מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה: גמ' תניא הנודר מן החלב מותר בקום מן הקום מותר בחלב מן החלב מותר בגבינה מן הגבינה מותר בחלב מהן הרוטב מותר בקיפה מן הקיפה מותר ברוטב ואם אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפו: ירושלמי (ה"ח) מ"ט דרבי יוסי בקום שם אבוי קרוי עליו על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין אסור ביין מבושל חמרא מבשלא קרו ליה ובגמרא איתמר דרבי יוסי ורבנן מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרבנן קרו ליה לחלבא חלבא לקומא קומא באתריה דרבי יוסי לקומא נמי קרו קומא דחלבא ושמעינן מינה דאפילו לרבנן הנודר מן היין אסור ביין מבושל דחמרא מבשלא קרו ליה ואע"ג דתנן רבי יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרוייה עילויה אסור אף ביוצא ממנו ופליגי רבנן עליה. התם שם בנו הכא שם אביו הכי פריש לה בירושלמי: מתני' הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה ור' יהודה אוסר אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלינו ר' טרפון בבצים שנתבשלו עמו אמרו לו כן הדבר אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו

בנותן טעם אסור וא"ת אפי' אין בו בנותן טעם ליתסר דקונמות הוי דבר שיש לו מתירין כדאמרי' בשילהי פירקין לקמן (דף נט.) וי"ל דהא דאמרינן דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ה"מ מין במינו אבל בשאינו מינו בנותן טעם כשאר איסורין והכי איתא בירושלמי (ה"ח) זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני הקדש וחמץ לא נתנו להם חכמים שיעור אלא מין במינו בכל שהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון חלה ותרומה וערלה וכלאי הכרם נתנו להם חכמים שיעור בין במינו ובין שלא במינו בנותן טעם ואלו נדרים מה את עביד להון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין מסתברא מי עבדינן כדבר שיש לו מתירין התני תמן [כתובות עד:] שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו כלומר וכיון שעוקר אותו מעיקרו נמצא שלא נאסר מעולם ולא הוי דבר שיש לו מתירין אמרי אין עוקרו אלא מכאן ולהבא כלומר עיקר העיקר מכאן ולהבא שהרי היה אסור עד עתה ואע"פ שעוקרו מעיקרו מכל מקום היה אסור עד היום הלכך חשיב דבר שיש לו מתירין והא מתניתין עבדא לי' כדבר שאין לו מתירין דתנו תמן הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אוסר תיפתר מין בשאינו מינו בדבר שיש לו מתירין:

הלכה ד

הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנ"ט ה"ז אסור הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזתים מותר בשמן אמר קונם זתים וענבים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא מהן: גמ' בעי רמי בר חמא אלו דווקא או שאני טועם דווקא באלו לא קמבעיא ליה דדווקא הוא דתנן אמרו לו כן הדבר אימתי שאמר בשר זה עלי וכו' כי קא מיבעי ליה בשאני אוכל שאני טועם ת"ש דג דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים ומותר בטרית ובציר אמר רבא וכבר יצא מהם ולא איפשיטא הך בעיא הלכך אזלינן לחומרא ואם אמר שאני אוכל שאני טועם או אלו אסור ביוצא מהן וכן נמי בנתינת טעמו דהא מייתי ראייה מנתינת טעם ליוצא מהן והא דאמרי' במתני' הנודר מן הבשר מותר ברוטב היינו באומר קונם בשר עלי שלא כיון אלא במה שנקרא בשר:

הלכה ה

מתני' הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות ר' יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרוייה עליו ונדר ממנו אסור אף ביוצא ממנו וחכמים מתירין: גמ' חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו הא דתניא כלל אמר ר"ש בן אלעזר כל שדרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל כגון תמרים ודבש תמרים שנדר בו אסור

ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו וכל שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו אין אסור אלא ביוצא ממנו ת"ק לית ליה דרשב"א לא באותה שדרכו ליאכל והיוצא ממנו לאכול ולא באותה שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל דהיינו סתוניות וחומץ סתוניות ורבנן בתראי אית להו דרשב"א באותה שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא מהן ליאכל ומתירין בסתוניות ואוסרין בחומץ (הנודר שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה): מתני' הנודר מן היין מותר ביין תפוחים. הנודר מן השמן מותר בשמן שומשמין מן הדבש מותר בדבש תמרים מן החומץ מותר בחומץ סתוניות מן הכרישין מותר בקפלוטות מן הירק מותר בירקות שדה שהוא שם לווי: גמ' תניא הנודר מן השמן בא"י מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית בבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מחד מסתפקי מהו דתימא ניזיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא: מתני' הנודר מן הכרוב אסור באספרגוס מן האספרגוס מותר בכרוב מן הגריסין אסור במקפה ורבי יוסי מתיר מן המקפה [מותר בגריסין] מן המקפה אסור בשום ורבי יוסי מתיר מן השום מותר במקפה מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר מן האשישים מותר בעדשים ירושלמי (הל' יג) מ"ט דר' יוסי שם אביו עליו על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטין אלמא דלרבנן אסור בקונדיטין:

הלכה ו

חטה חטים שאני טועם אסור בהן בין קמח בין פת גריס גריסין שאני טועם אסור בהן בין חיין בין מבושלין רבי יהודה אומר קונם גריס או חטה שאני טועם מותר לכוס חיין: גמ' תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכוס חטים שאני טועם אסור לכוס ומותר לאפות חטה חטים שאני טועם אסור בין לכוס בין לאפות גריס שאני טועם אסור לבשל ומותר לכוס גריסין שאני טועם אסור לכוס ומותר לבשל גריס גריסין שאני טועם אסור בין לכוס בין לבשל:

פרק ז

הלכה א

הנודר מן הירק מותר בדילועין ור' עקיבא אוסר אמרו לו לרבי עקיבא והלא אומר אדם לשלוחו קח לי ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין אמר להם כן הדבר שמא אומר הוא לא מצאתי אלא קטנית אלא שהדילועין בכלל ירק ואין הקיטנית בכלל ירק ואסור בפול המצרי לח ומותר ביבש: גמ' והא מן ירק נדר אמר עולא באומר ירק המתבשל

בקדירה עלי במאי קמיפלגי רבנן סברי כל מילי דצריך שליחא לאימלוכי עליה לאו מיניה הוא ור' עקיבא סבר כל מלתא דמימלך עליה שליחא מיניה הוא אמר אביי מודה ר' עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה ומאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא רשב"ג היא דתניא הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר בראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות ומותר בבשר דגים וחגבים ורשב"ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ומותר בראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות ואין צ"ל בבשר דגים ובחגבים וכן היה רבי שמעון בן גמליאל אומר קרבים לאו בשר הוא ואוכליהון לאו בר נש. הך פיסקא כתבתי בריש כל הבשר (סימן א):

הלכה ב

מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו אסור אלא בחמשת המינין רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה אינו אסור אלא בחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן ובירק: גמ' א"ר יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין תנ"ה ושוין בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין בר מר שמואל פקיד דליתבון תריסר אלפא זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלחה רבא קמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא אמר רב יוסף מתניתין היא ושוין בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין בלבד אמר ליה אביי מי דמי תבואה לא משמע אלא חמשת המינין עללתא כל מילי משמע אהדרוה קמיה דרבא אמר הא לא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דמיבעי לי שכר בתים ושכר בהמות מאי מי אמרינן כיון דפחתי לאו עללתא היא או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו כי עללתא היא ומסתבר לי טעמיה דרב יוסף כיון דמתרגמינן תבואה עללתא והוא בלשון תרגום צוה הוי כאילו בלשון עברי צוה והזכיר תבואה ולמה א נשתנה הלשון לעשות משם העצם פעולה כדי להוציא ממון אבל הנודר מן הדגן אסור בכל תניא מותר באורז בחלקא בטרגיז ובטיסני הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים ובטלאים בחלב ובביצים ובגוזלות ואם אמר גדולי שנה עלי אסור בכולן הנודר מן פירות הארץ אסור בכל פירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכולן: תוספתא (נדרים פ"ד) הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין הנודר מן התבלין אסור בחיין ומותר במבושלים ואם אמר הרי הן ע"פ הרי הן עלי אסור בהן בין בחיין בין במבושלין:

הלכה ג

הנודר מן הפת אינו אסור אלא מן הפת הבא מחמשת המינין בלבד ותנן נמי (בפ"א דחלה מ"ב) הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי ר' מאיר וחכמים אומרים הנודר מן הדגן אינו אסור אלא בה' מינין עד כאן לא פליגי אלא בנודר מן הדגן אבל מן הפת ומן התבואה ד"ה אינו אסור אלא בהני חמשת המינין ואיתמר עלה בירושל' (דמכלתין הל"ב וחלה פ"א) מה אנן קיימין אם באומר פת סתם אינו קרוי פת סתם אלא חטים ושעורים בלבד א"ר יוסי קיימינן במקום שאוכלין פת כל דבר אין לך קרוי פת סתם אלא מה' המינין בלבד: תנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף ל.) הנודר מן המזון מותר במים ומלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא איקרי מזון הא כל מילי מיקרי מזון לימא תיהוי תיובתיה דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינין בלבד אמר רב נחמן באומר כל הזן עלי: מתני' הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה אמר קונם צמר עולה עלי מותר לכסות בגיזי צמר פשתן עולה עלי מותר לכסות באניצי פשתן ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר. טען והזיע והיה ריחו קשה ואמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסות ואסור להפשילן לאחוריו: גמ' תניא כיצד אמר רבי יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש צמר והיצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן והזיע ואמר קונם פשתן עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון הא דקתני ברישא דברייתא היה לבוש צמר והיצר לאו דוקא ה"ה בנודר סתם שאין במשמע אלא ללבוש ומתני' נמי דייק דלא פליג רבי יהודה אברישא. כתב הרמב"ן ז"ל קא פסיק חד מרבוותא כרבי יהודה וכן מסתבר אע"ג דתני ליה כיחידאה לית לן ראייה דפליגי רבנן עליה ותנן נמי בכה"ג בפירקין דלעיל (דף נג:) ר' יהודה אומר קונם גריס וחטה שלא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים ותנן נמי לעיל (נג:) אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפלה ולאו פלוגתא היא ועוד הא סתם לן תנא הכל לפי הנודר דתנן באידך פירקין (דף סג:) שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתיה וה"נ אשכחן דאיתמר עלה בירושל' (פ' קונם יין הלי"ב) א"ר יסא דרבי יהודה היא דר' יהודה דאמר הכל לפי הנודר: מתני' הנודר מן הבית מותר בעלייה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עלייה בכלל בית הנודר בעלייה מותר בבית: גמ' כמאן אזלא הא דאמר רב האומר בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה לימא ר' מאיר היא אפילו תימא רבנן מאי עלייה מעולה שבבתים ודאי אי אמר ליה בית סתם מראהו עלייה אבל השתא דאמר ליה בית בביתי האי לישנא משמע לאפוקי עלייה דגריעא משום עלייה וירידה וצריך ליתן לו המעולה שבין שני בתים דהיינו בית ועלייה

מיהו בית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו והכי מסיק בשלהי מנחות (דף קח:) דיד בעל השטר על התחתונה:

הלכה ד

מתני' הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה ואסור ליכנס לעבורה אבל הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים: ירושלמי (פרק השותפין הל"ד) הנודר מן בני העיר ובא א' וישב שם ל' יום מותר בו מיושבי העיר ובא א' וישב שם שלשים יום אסור בו קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם הניית בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם אית תנויי תני אפילו על קדמית נשאל שאין זה כמפר נדרי עצמו: הנודר הנייה מן חבירו בפניו לא ישאל לו אלא בפניו שלא בפניו נשאל לו בין בפניו בין שלא בפניו:

הלכה ה

קונם פירות האלו עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגדוליהן ובחלופי חילופיהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגדוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו כל הגידולי גידולין אסורין. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן [שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה] אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גדולין אסורין: גמ' לעיל (דף מז.) בעי רמי בר חמא קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרינן גבי דידיה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו אוסר דבר שלא בא לעולם גבי חבירו הואיל ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם על חבירו או דלמא משום דחלופין כגידולין דמי לא שנא הוא לא שנא חבירו ובכל איסורי הנאה נמי מספקא ליה מדמייתי מתני' דערלה למיפשט בעיין. ולא מיבעיא ליה באיסורי הנאה אם מוכרים לכתחלה דפשיטא דאסור כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כא:) דלמאן דאמר לא תאכלו איסור הנאה משמע איצטריך קרא להתיר מכירת נבילה לעובד כוכבים אלמא דאסור למכור איסורי הנאה דמכירתן היינו הנאה כיון שמקבל דמיהם והוה ליה כנהנה מגופן ואם נמכרו בדיעבד פשיטא דמותרין מן התורה כדאמרינן ספ"ב דקידושין (דף נח.) ובפ"ב דמסכת ע"ז דשביעית ועבודת כוכבים תופסין דמיהם והוו להו שני כתובים הבאים כאחד ואין שאר איסורין למדין מהן ומיבעיא ליה אי חליפין אסירי מדרבנן מידי דהוה אגידולין והוא הדין בכל איסורי הנאה דלא פלוג ודוקא לאותו שהחליפן קא מיבעיא ליה אי קנסינן ליה אבל לאדם אחר פשיטא דשרי כדתניא (חולין דף ד.) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין אמר רב אחא בר מניומי תא שמע האומר לאשה קונם שאת נהנית

לי לוה ובעלי חובין באין ונפרעין ממנו מאי טעמא לאו משום דחליפין לאו כגידולין דמו דלמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד ההיא שעתא דמיתהנית לאו בחליפין נינהו והשתא דבאין ונפרעין לא שקלא מינייהו מידי ובעיא לא איפשיטא: מתני' שאת עושה איני אוכל עד הפסח שאת עושה איני מתכסה עד הפסח עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח שאת עושה (לפני) [עד] הפסח איני אוכל שאתעושה עד הפסח איני מתכסה עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות לאחר הפסח שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד הפסח לאחר הפסח בבל יחל דברו שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד החג ומותרת ליל לאחר הפסח. תריצנן לרישא דמתניתין לעיל בפרק שני (דף טו:) הלכה אסורה בהנייתה ולוקה לא הלכה אסורה חוששין שמא תלך והא דקתני לאחר הפסח בבל יחל אי מיתהניא קודם הפסח קאמר:

פרק ח

הלכה א

קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך שבת זו אסור בכל השבת ושבת שעברה חדש זה אסור בכל החדש וראש חדש להבא שנה זו אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבוא שבוע זו אסור בכל השבוע ושביעית שעברה. שבת זו פירש עומד באמצע השבוע ואמר קונם יין שאני טועם שבת זו אסור בכל השבוע ויום השבת בכלל שבוע שעברה וכן כולם אלא שראש חדש וראש השנה הן להבא ומותרין ושנת שביעית כיום השבת ואסורה אם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחת אסור מיום ליום: גמ' אמר רב ירמיה בר אבא לכשתחשך צריך שאלה מאי טעמא אמר רב יוסף גזירה היום משום יום אחד. אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבוך משמיה דרב יוסף כמאן אזלא שמעתתא דרבי ירמיה בר אבא כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה לאו מהאי טעמא לחודיה קאמר דא"כ בכל הנדרים נמי אחר שקיימם ניקנסיה להצריכו שאלה אלא להוסיף על טעמא של רב יוסף בא דמשום גזירה לחודא לא הוה מצריכינן שאלה אלא כיון דאיכא נמי הא דר"נ קנסינן ליה ונפקא מינה שאם היה נדר של מצוה כגון ללמוד ולקיים מצוה לא צריך שאלה. וראש חדש להבא פשיטא כי איצטריך בחדש חסר פירוש חדש הבא הוא חסר וחדש שעבר הוא מלא ועושין ראש חדש שני ימים יום הראשון למלאות חדש שעבר מהו דתימא ראש חדש שעבר הוי קמ"ל דלא דהא קרו ליה אינשי ריש ירחא הלכך

בכתובות ובשטרות ביום ראש חדש הראשון כותבין ביום ראש חדש ואין צריך לכתוב ביום שלשים לחדש שעבר שהוא ראש חדש פלוני דכיון דקרו ליה אינשי ריש ירחא לענין שטרות אזלינן בתר לישני דאינשי וכן משמע לקמן (דף סב.) דתנן עד ראש חדש אדר הראשון ומייתי עלה בגמרא ברייתא דשטרות אלמא דין שטרות כדין נדרים בלשון בני אדם וכן כתב ר"ת בכתובות בתוס' ויש מחמירין לכתוב בגיטין יום שלשים לחדש פלוני שהוא ראש חדש פלוני. איבעיא להו קונם יין שאני טועם יום מאי דינו כהיום או דיניה כיום אחד ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא: מתני' עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא עד פני הפסח ר"מ אומר עד שיגיע רבי יסי אומר עד שיצא: גמ' למימרא דרבי מאיר סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ורבי יוסי סבר מעייל איניש נפשיה לספיקא ורמינהו מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות ואם גדולה שבקטנות ואם קטנה שבגדולות שאף היא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות דברי רבי מאיר חוץ מן הקטנה שבקטנות רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות אמר רב הונא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה והתניא זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני רבי מאיר אומר עד שיצא ור' יוסי אומר עד שיגיע ואע"ג דמסיקנא הכא איפוך ומייתי ברייתא לסייעתא לא קיימא לן הכי דאביי ורבא מפרשי בקידושין פרק האומר (דף סה.) דהכא בלישנא קא מיפלגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פסחא ומר סבר עד דמפני פסחא והלכה כר' יוסי וכדתנן במתני': מתני' עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד שיגיע אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא וכל שאין זמנו קבוע בין שאמר עד שיהא ובין אמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע ירושלמי (ה"ד) קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאני טועם עד שיהא משתה בני כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא. עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות עד שיעבור הקיץ עד שיקפלו המקצועות עד הקציר עד שיתחילו העם לקצור חטים אבל לא קציר שעורים הכל לפי מקום הנדר אם בהר בהר ואם בבקעה בבקעה: גמ' תניא נודר מפירות הקיץ אינו אסור אלא בתאנים: עד שיקפלו המקצועות תניא עד שהוקפלו רוב המקצועות. תניא הוקפלו רוב המקצועות מותר משום גזל ופטורות מן המעשר: הכל לפי מקום הנדר תניא הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל דבתר מקום הנדר אזלינן ומסתבר הוא הדין לקולא אם נדר בעמקים:

הלכה ב

מתני' עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה ר' שמעון בן גמליאל אומר עד שיגיע זמן רביעה עד שיפסקו הגשמים עד שיצא ניסן כולו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח: גמ' אמר רבי זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן הגשמים קאמר והיינו עד שיגיע זמנה של רביעה ראשונה בארץ ישראל דהיינו שבעה במרחשון ובגולה ששים בתקופה ושניה בארץ ישראל עד שבעה עשר ובגולה עד שבעים בתקופה הכל לפי מקום נדרו: מתני' קונם יין שאני טועם השנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון ויש ספרים דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר השני ואותה גירסא נראה לי עיקר דלשני האדרים חשיב חד ירחא דלאידך גירסא ראש וסוף למה ליה בחדא סגי: גרסי' בפרק קמא דראש השנה (דף יב:) תניא באחד בתשרי ראש השנה לירקות ולמעשרות ולנדרים. ולנדרים למאי הלכתא לכדתניא המודר הנאה מחבירו לשנה מונה שנים עשר חדש מיום ליום ואם אמר שנה זו אפילו לא עמד אלא עשרים ותשעה באלול עלתה לו שנה ואפילו למאן דאמר יום אחד בשנה אינו חשוב שנה הכא לצעורי נפשיה קביל עליה והא אצטער. ואימא ניסן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם והא דתנן הכא אסור בה ובעיבורה אם אמר שנה אחת אסור שלשה עשר חדש ולא אמרינן לא היתה דעתו על שנה מעוברת אלא כסתם השנים שהם שנים עשר חדש אלא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת קרויה שנה ואם עמד בחורף ואמר בשנה זו אין אומרים הלך אחר הרוב שנים ורוב שנים לאו מעוברות נינהו ויעלה לו אדר שני במקום אלול וכי מטי זמן ראש חדש אלול לישתרי קא משמע לן דהכי גרסינן בירושלמי (ה"ו) תשרי ראש השנה לנדרים שלא תאמר יעלה ראש החודש אדר תחת אלול ויהא מותר באלול לפום כן צריך למימר אסור בה ובעבורה: גמ' תניא אדר ראשון כותב אדר ראשון אדר שני כותב סתם דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אדר ראשון כותב סתם שני כותב תניין והלכה כר' יהודה:

הלכה ג

מתני' ר' יהודה אומר קונם יין שאני טועם עד א הפסח אינו אסור אלא עד לילי הפסח שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין אמר קונם בשר שאני טועם עד שיהא הצום אינו אסור אלא עד לילי הצום שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר ר' יוסי בנו אומר קונם שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום. הרמב"ם ז"ל

כתב דאין הלכה כר"י ובנו וחילק בין לא נתכוין דהכא ללא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתייה דסוף פירקין ובין לא נתכוין דלעיל (דף נה:) דטעון והזיע ובעיני נראה שאין לחלק דגבי לביתך שאני נכנס וטיפת צונן שאני שותה אנן סותרין דבריו מפני כוונתו והנדר בטל לגמרי כל שכן שנלך אחר כוונתו לזמן נדרו והכוונה זו בריאה וטובה שאינו רוצה להיות נמנע מן המצוה:

הלכה ד

האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור של חטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו כלום אמרת לי אלא משום כבודי זה הוא כבודי וכן האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור אחד של חטים ושתי חביות של יין רבי מאיר אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים אף זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו הריני כאילו התקבלתי: טעמא דאמר ליה זה כבודי הריני כאילו התקבלתי הא אי לא אמר הכי נדר הוי ולאו זירוזין הוי מאי טעמא ברישא אמר ליה לאו כלבא אנא דמתהנינא מינך ואת לא מתהנית מינאי בסיפא אמר ליה לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי. ירושלמי (הי"א) מה אנן קיימין אם זה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך אמרתי דברי הכל מותר אלא כינן קיימין בסתם:

הלכה ה

היו מסרבין בו לישא את בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם וכן המגרש את אשתו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם הרי אלו מותרות ליהנות לו שלא נתכוין זה אלא לשם אישות היה מסרב בחברו שיאכל אצלו ואמר קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתייה וגם באכילה ושתייה הוא מותר שהרי לא הוציא בפיו ולא דמי לרישא דאישות בכלל הנאה היא:

פרק ט

הלכה א

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וחכמים אוסרין אמר רבי צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אמר ליה אם כן אין נדרים ומודים חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו: גמ' מאי אין נדרים אמר אביי א"כ אין נדרים ניתרין יפה ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין

לחכם: ירושלמי (ה"א) הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן ומורא רבך כמורא שמים הלכך אין פותחין: גרסינן לעיל בפרק ד' נדרים (דף כב.) בר ברתיה דרבי ינאי סבא נדר אתא לקמיה דר' ינאי אמר ליה אילו ידעית דהוו פתחין פנקסך וממשמשין בעובדך מי נדרת א"ל לא ושריא א"ר אבא מאי קראה ואחר נדרים לבקר ואע"ג דפתח רבי ינאי ליה אנן לא פתחינן ליה בהא ולא פתחינן בהדא אוחרניתא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי פתח ליה רשב"ג להההוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא ולא פתחינן בהדא אוחרינתא דתניא ר' נתן אומר (כל) הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן בסיפא לא פתחינן ברישא אביי אמר פתחינן רבא אמר לא פתחינן והלכתא לא פתחינן לא ברישא ולא בסיפא ולא פתחינן בהא דאמר שמואל כל הנודר אפי' מקיימו נקרא רשע: ירושלמי (שם) רבי ירמיה בעי את אומר פותחין לו בכבוד אביו ואמו דברים שבין אביו ואמו ודכותיה יפתחו לו בכבוד דברים שבינו לבין המקום איזהו כבוד המקום כגון סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני נותן והיינו כבוד המקום משמע ליה דלנפשיה הוא דמהני כהדא אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח כי ירבו פשעיך מה תעשה לו: מתני' ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בנולד וחכמים אוסרין כיצד אמר קונם שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב ואמר אילו הייתי יודע שנעשה סופר או שיהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בית הכנסת ואמר אילו הייתי יודע שנעשה בית הכנסת לא הייתי נודר רבי אליעזר מאיר וחכמים אוסרין: גמ' מאי טעמא דר' אליעזר אמר רב חסדא אמר קרא כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך והא מיתה נולד היא מכאן שפותחין בנולד ורבנן מאי טעמייהו הנהו מי מתו והאמר רבי יוחנן משמיה דר' שמעון בן יהוצדק כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינו אלא דתן ואבירם אלא שירדו מנכסיהם ועני חשוב כמת. ירושלמי (ה"ד) ולאו נולד הוא א"ר זעירא העניות מצויה ועוד שואל שם (ה"א) ותהות לאו נולד הוא א"ר זעירא התהות מצויה: לעיל (דף כג.) רבי שמעון בר' הוה ליה נדרא למישרי אתא לקמיה דרבנן אמרו ליה כמה זימנין אדעתא דהכי מי נדרת אמר להו אין הוו קא מצטערי רבנן מן שמשא לטולא ומן טולא לשמשא אמר ליה בטנית בריה דאבא שאול בן בטנית מי נדרת אדעתא דמיצטערין רבנן אמר ליה לא ושריוה (רבנן) ר' ישמעאל בר' יוסי הוה ליה נדרא למישרי אתא לקמיה דרבנן אמרו ליה כמה זימנין מי נדרת אדעתא דהכי אמר להו אין כיון דחזא ההוא קצרא דהוי קא מצטערין רבנן מחייה אמר להו אדעתא דמחיין קצרא לא נדרי ושרו ליה רבנן אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא והא הוה ליה נולד ותנן אין פותחין

בנולד אמר ליה לאו נולד הוא שכיחי אפקורא דמצערי רבנן: גרסינן בפרק השולח (גיטין דף לה:) איבעיא להו צריך לפרט את הנדר או לא רב פפא אמר צריך ר"נ בר רב יצחק אמר אין צריך דאי אמרת צריך זימנין דגייז ליה לדיבוריה וחכם מאי דשמע מיפר ורב [פפא] אמר צריך משום איסורא והלכתא כרב פפא: ירושלמי (פ' השותפין ה"ד) חד בר נש נדר דלא מרווח אתא לגבי דרבי יודן בר שלום אמר ליה מאי אישתבעית אמר ליה דלא מרווחנא אמר ליה וכן בר נש עבד אמר ליה קוביוסטוס אנא אמר ברוך שבחר בהם שאמרו צריך לפרט את הנדר:

הלכה ב

תניא המודר מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מנהני מילי אמר רב נחמן ואיתימא רבי יוחנן דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויואל משה לשבת את האיש ואין אלה אלא שבועה דכתיב ויבא אותו באלה וכתיב וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים ומאי מרדותיה דאתשיל אשבועתיה שלא בפניו המודר הנאה מחבירו פי' הרב ר' אליעזר ממי"ץ שנדר לדעת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו פירוש מדעתו כמו אין חבין לו לאדם אלא בפניו דהיינו מדעתו דכיון דלדעתו נדר איך להתיר לו אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא מדעתם הויא התרה כדחזינא בצדקיהו שהיה צדיק גמור והתיר נדרו שלא בפני נבוכדנצר ואסור לחכם להתירו והם הוצרכו לעשות מפני אימת מלכות ומקשינן מהא דאמרינן בפ' השולח (גיטין דף לה:) גבי אלמנה שנמנעו מלהשביעה והתקינו שתהא נודרת ליתומים ופריך עלה בגמ' וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה והא אין מתירין אלא בפניו והיא נדרה ליתומים ושלא מדעתם לא הויא התרה ומתרצינן דבדיעבד הויא התרה כדפרישית ועוד היה אומר רבינו תם ז"ל דאין צריך בפניו היכא שהנודר עשה מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דוקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן צדקיהו היה מסור ביד נבוכדנצר להורגו כדי שלא יתגלה קלונו ועל ידי השבועה הניחו ודוקא כי האי גוונא בעי בפניו. וכן מוכיח בסוטה פרק ואלו נאמרים (סוטה דף לו:) דאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני ואמר ליה זיל איתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב ואי לאו הלכתא לא הוה קבע ליה בהש"ס ולישנא דהמודר הנאה מחבירו לא משמע כפירוש זה מיהו צריך לפרש כן מדמייתי עלה ההיא דצדקיהו ובירושלמי (פ' השותפין ה"ד) נמי איכא המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו מפני החשד מפני הבושה ולמעלה (בפ"ז סימן ד) כתבתי וההיא משמע כפשטיה שנדר הנאה ממנו בפניו:

הלכה ג

מתני' ר"מ אומר יש דברים שהן כנולד ואינן כנולד ואין חכמים מודים לו ויש נוסחאות וחכמים מודים לו כיצד אמר קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם שאני נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו או שנחש רע בתוכו אמרו לו מת הכלב או נהרג הנחש הרי הן כנולד ואינו כנולד וחכמים מודים לו: גמ' מיתה נולד הוא אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרי ליה ואיתותב ר' יוחנן. ירושלמי (ה"ג) מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לבוש שחורים לבש לבנים מותר ר' זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך היתר חכם וסוגיא דהש"ס משמע כאותה הגירסא וחכמים מודים לו וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ח הל"ב) כר"מ: מתני' ועוד אמר רבי מאיר פותחין לו לאדם מן הכתוב בתורה ואומרים לו אילו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ולא תטור ולא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך וחי אחיך עמך שמא יעני הוא ואין אתה יכול לפרנסו ואמר אילו הייתי יודע כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: גמ' א"ל רב חנא בר רב קטינא לרבה ולימא כל דמיעני לאו עלי נפיל מאי דמטי ליה לפרנסו בהדי כולי עלמא מפרניסנא ליה אמר ליה כי תני מתני' בקרובים שאני אומר כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה:

הלכה ד

מתני' פותחין לו לאדם בכתובת אשתו מעשה באחד שנדר מאשתו הנייה והיתה כתובתה ארבע מאות זוז ובאת לפני ר' עקיבא וחייבו ליתן לה כתובתה אמר ליה רבי שמנה מאות דינרים הניח אבא נטל אחי ארבע מאות ואני ארבע מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים אמר לו רבי עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר והתירו רבי עקיבא: גמ' אפילו אתה מוכר שער ראשך וכו'. שמעת מינה אין מסדרין לב"ח אר"נ בר יצחק לומר שאין מקרעין שטר כתובה מדפריך הכא סתמא דהש"ס שמע מינה אין מסדרין ומשני רב נחמן בר יצחק דהוא בתראה לומר שאין מקרעין וכו' משמע דהלכתא דמסדרין ודלא כרבינו תם שפוסק דאין מסדרין בפרק המקבל (סי' טז):

הלכה ה

פותחין בשבתות ובימים טובים בראשונה היו אומרים אותם הימים מותרין ושאר כל הימים אסורים עד שבא ר' עקיבא ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו כיצד אמר קונם שאני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן שאני נהנה לזה ולזה הותר הראשון

הותרו כולן הותר אחרון האחרון מותר וכולן אסורין שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד. הא דקתני במתני' הותר הראשון הותרו כולם אוקימנא בפרק ארבעה נדרים (דף כו:) כגון שתלאן זה בזה דאמר פלוני ופלוני ופלוני ופלוני דיקא נמי דקתני עלה בברייתא הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור: גמ' צריכין פתח לכל אחד ואחד אמר רבא הא מני ר' שמעון היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד כתב הרמב"ן ז"ל אע"ג דקי"ל רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר' יהודה בהא כיון דסתם לן כרבי שמעון הלכה כוותיה ואע"ג דאין סדר למשנה ודלמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא הא אשכחן סתמא אחרינא כוותיה בפרק שני דקידושין (דף מו.) התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו ואוקימנא כר"ש דהתם אזלא סוגיא כוותיה ושקלי וטרי אמוראי אליביה: גרסינן בפ"ק דתענית (דף יב.) יחיד שקיבל עליו תענית כל השנה כולה ופגעו בו ימים טובים הכתובים במגילת תענית אם נדרו קודם לגזירתינו תדחה (את) גזירתינו מפני נדרו ואם גזירתינו קדמה לנדרו ידחה נדרו מפני גזירתינו י"מ אע"ג דנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות וימים טובים ושבתות נמי צריכין פתח אפ"ה בימים אלו של דבריהם עשו בהם חזוק יותר משל תורה ויש מפרשים ידחה נדרו שילך אצל חכם ופותח לו בכך כשם שפותחין בשבתות ובימים טובים וכתב הרמב"ן ז"ל האי פירושא בתרא פירושא דמסתבר הוא אלא מיהו חזינן למקצת רבוותא דאמרי דהאי ידחה נדרו דקתני לאו נדר ממש הוא דאפקיה בלשון הרי עלי נדר אלא קבלת תענית בעלמא הוא וקבלת תענית לא חמירא כנדרים ממש למיעקר ימים טובים ואפילו דמגילת תענית כדאמרי' התם בפ"ק דתענית (שם:) גבי לוה אדם תעניתו ופורע וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלם וכו' ולאידך לישנא דקאמר לא יהא אלא נדר משמע דמכל מקום נדר גמור לא הוי הלכך תדחה קבלתו מפני גזרתינו: בירושלמי (פ' קונם יין ה"ב) נדר להתענות ונמצאו ימים טובים של מגילת תענית רבי חזקיה ור' יודן תרוייהו אמרין ור' ירמיה בשם רב חייא בר אבא ח"א מתענה ואינו משלים וח"א לוקה וא"צ היתר חכם פירוש לוקה מכת מרדות מדרבנן:

הלכה ו

פותחין לו לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו ואומרים לו אילו היית יודע שלמחר יהו מדתו של פלוני כך הוא אומרים עליך כך הוא ווסתו של פלוני מגרש את נשיו ועל בנותיך יהו אומרים בנות גרושה הן ומה ראתה אמן של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר ה"ז מותר:

הלכה ז

קונם שאני נושא לפלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה ולא מפני [שהיא] כעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה אלא שהנדר טעות ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה ואמר לו רבי ישמעאל ברי מזו נדרת אמר לו לאו והתירו ר' ישמעאל: גמ' מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני רבי ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשית נאה ומעשה בא לפני רבי ישמעאל כו':

פרק י

הלכה א

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה גמ' למה ליה למימר ואין צ"ל שקיים אחד מהם השתא יש לומר הפר זה בלא זה ולא כלום קיים אחד מהם צריכא למימר כי איצטריך כגון שהפר אחד וקיים אחד וחזר המקיים ונשאל על הקמתו מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה קא משמע לן עד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יהא הפסק ושעה בין שתי ההפרות שלא יהיה האחרון ראוי להפר כגון הכא שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר הלכך נתבטלה הפרתו ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל ויש מפרשים דיש תקנה שיפר הראשון עמו פעם שנית וראשון עיקר. וכן משמע לישנא דמתניתין דמדמי קיים אחד מהם להפר ולא הפר השני ביום שמועתו דשוב אין תקנה. ונערה המאורסה דאביה ובעלה מפירים נדריה מנלן אמר רבה דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה ואף נדרים שנדרה קודם שנתארסה האב והארוס מפירים אותן דהכי משמע לישנא דקרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה דארוס מיפר בקודמין משום שותפותיה דאב אבל נשאת אין הבעל מיפר נדרים שהיו עליה דאין הבעל מיפר בקודמין דכתיב אם בית אישה נדרה:

הלכה ב

איבעיא להו בעל מיגז גייז או מיקלש קליש היכי קא מיבעיא ליה כגון דנדרה מתרין זיתים ושמע ארוס והפר לה ואכלתינון אי אמרינן מיגז גייז לקיא אי אמרי' מיקלש קליש איסורא בעלמא הוא דאיכא תא שמע אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל קודם שמת או ששמע והפר או שמע ושתק ומת בו ביום זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ומיפר האב ביום שמועה ואינו צריך שיפר ביום ששמע הבעל דכיון שמת הבעל ביום שמועתו ירש האב זכותו ומיפר ביום שמועתו ולא נתקיים

הנדר בשמיעת הבעל כיון שמת ביום שמועתו שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל אמר רבי נתן הן הן דברי בית שמאי אבל בית הלל אומרים אין יכול להפר שמע מינה לבית שמאי מיגז גייז לבית הלל מיקלש קליש שמע מינה:

הלכה ג

אמר רבי יוחנן נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר בעי רבא קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על ההקם ראשון מהו ת"ש דאמר רבה אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו:

הלכה ד

בעי רבא קיים ליכי ומופר ליכי ולא תחול הקמה אא"כ חלה הפרה מהו ת"ש פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי דתנן הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים הרי זה תמורת עולה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אם לכך נתכוין תחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין ואפילו ר"מ לא קאמר אלא דלא אמר לא תחול זה אלא א"כ תחול זה אבל הכא דאמר לא תחול הקמה אלא אם כן תחול הפרה ר"מ נמי מודה דהפרה חלה פירש ה"ר אליעזר ז"ל ממי"ץ וההקמה לאו כלום הוא ויש מפרשים כיון דחלו שניהם לא ידעינן אם הוקם או מופר. בעי רבא קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו תא שמע דאמר רבה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו הלכך הכא נמי ליתא לא הקמה ולא הפרה: בעי רבא קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר או דלמא הא לא אמר לה ואם תמצא לומר הא לא אמר לה מופר ליכי למחר מהו מי אמרינן למחר לא מצי מיפר דהא קיימיה לנדריה היום או דלמא כיון דלא אמר קיים ליכי היום כי אמר מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה את"ל כיון דמקיימיה היום למחר כמאן דאיתיה דמי קיים ליכי שעה מהו מי אמרינן כמ"ד מיפר ליכי לאחר שעה או דלמא הא לא אמר ואת"ל הא לא אמר קיים ליכי שעה מופר ליכי לאחר שעה מאי מי אמרי' כיון דקיימו קיימו או דלמא כיון דכולי יומא בר הקמה ובר הפרה הוא כי אמר מופר ליכי לאחר שעה מהני ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא: מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מיפר בבגר והאב אינו מיפר בבגר: גמ' מת הבעל נתרוקנה רשות לאב מנלן אמר רבה דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מקיש קודמי הוויה שניה לקודמי הוייה ראשונה מה קודמי הוייה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי הוייה שניה אב מיפר לחודיה ואימא ה"מ נדרים שלא נראו לארוס אבל: בנדרים שנראו לארוס לא מצי אב מיפר לחודיה אי בנדרים שלא נראו לארוס מבנעוריה בית אביה נפקא: מתני'

נדרה והיא ארוסה ונתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: גמ' מנהני מילי דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר ודלמא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס הראשון אבל נדרים שנראו לארוס הראשון לא מצי מיפר ארוס אחרון עליה קרא יתירא הוא: איבעיא להו גירושין כשתיקה דמו או כהקמה דמו. למאי נפקא מיניה כגון דנדרה ושמע בעלה וגירשה ואהדרה ביומיה אי כשתיקה דמי מצי מיפר לה אי כהקמה דמי לא מצי מיפר לה ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא: מתני' דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנס לרשותי הרי הם מופרין שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר:

הלכה ה

גמ' בעי רמא בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה ושמע אישה דוקא או לאו דוקא ולא איפשיטא: בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשתו את"ל בעל מיפר בלא שמיעה דבר מישמע הוא אבל חרש דלאו בר מישמע הוא היינו דר' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו או דלמא ושמע אישה לא מעכבא אמר רבא תא שמע ושמע אישה פרט לאשת חרש והאי דלא מייתי הך ברייתא למיפשט בעיא קמייתא דוקא חרש דלאו בר מישמע הוא אבל איניש דעלמא דבר מישמע הוא לא מעכבא שמיעה. משום דאיכא למימר לתנא גופיה מספקא ליה באיניש דעלמא ותנא חרש דפשיטא ליה. איבעיא להו בעל מהו שיפר לשתי נשיו כאחת אותה דוקא או לאו דוקא אמר רבינא תא שמע אין משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גס בחבירתה רבי יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והשקה אותה לבדה ופשט רבינא מר' יהודה דאותה דוקא משמע ותנא קמא נמי לא פליג אדיוקא דאותה אלא טעמא דקרא קא מפרש ואמרינן בפ"ק דסוטה (דף ח.) דתנא קמא רבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא ומה טעם אמר קרא אותה לבדה שלא יהא לבה גס בחבירתה הלכך לכולי עלמא דוקא ואין אדם מיפר לשתי נשיו כאחת הרמב"ם ז"ל:

הלכה ו

מתני' בוגרת ששהתה שנים עשר חדש ואלמנה שלשים יום ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר וחכמים אומרים אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו. שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר' אליעזר אומר יפר ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים

ור' עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים והלכתא כר' עקיבא דבן עזאי סבר כוותיה ורבנן דמתניתין נמי אמרי אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו אע"ג דהגיע זמן ואוכלת משלו:

הלכה ז

האומר לאשתו כל נדרים שתדור מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום הרי הן מופרין רבי אליעזר אומר מופר וחכמים אומרים אינו מופר וכו' לעיל (דף עב:) תניא האומר לאפוטרופוס כל נדרים שתדור אשתי עד שאבא ממקום פלוני הפר לה והיפר לה יכול יהו מופרין תלמוד לומר אישה יקימנו ואישה יפירנו דברי ר' יאשיה אמר לו ר' יונתן מצינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו והלכתא כר' יאשיה ובנזיר (יב:) פריך ומי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומשוי שליח ומוקי לה כרבי אליעזר אבל לרבנן כיון דאיהו לא מצי להפר כל זמן שלא נדרה גם שליח לא מצי משוי הלכך בנדרים העתידה לידור פשיטא דלא מצי לשוויי שליח ואפילו בנדרים שנדרה כבר קאמר רבי יאשיה דלא מצי משוי שליח דקרא קדריש אישה יקימנו ואישה יפירנו והא דנקט שתדור ואליבא דרבי אליעזר ולא נקט שנדרה ואליבא דרבנן דאורחא דמילתא נקט אי נמי להודיעך כח דהיתירא אליבא דרבי יונתן וקיימא לן כרבי יאשיה דבשל תורה הלך אחר המחמיר הרמב"ם ז"ל וכן כתב ה"ר אלפסי ז"ל בפ' השואל [סי' תקיב] דאינן מופרין: הפרת נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה בליל שבת מיפר בליל שבת וביום השבת עד שתחשך נדרה עם חשיכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא היפר וחשכה אינו יכול להפר: גמ' תניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת אמר רבי שמעון בן פזי אומר ר' יהושע בן לוי אין הלכה כאותו הזוג לוי סבר למיעבד עובדא כהני תנאי אמר ליה רב הכי אמר חביבי אין הלכה כאותו הזוג ואית ספרים דגרסי דהלכה כאותו הזוג משום דבשילהי מסכת שבת (דף קנז.) גרסינן והלכתא הפרת נדרים מעת לעת. ומפרשי סבר למיעבד כי הני תנאי כלומר תנא דמתניתין ותנא קמא דברייתא דאמרי כל היום אמר ליה רב הכי אמר חביבי הלכה כאותו הזוג ואפילו אי גרסינן אין הלכה כאותו הזוג מצינו למימר דסתמא דהש"ס פליג אדר' יהושע בן לוי ובכל ספרים גרסינן הכא חייא בר רב שדי גירא ובדיק רבה בר רב הונא הוה יתיב וקאים ולפי הספרים דגרסינן הלכה יש לפרש חייא בר רב כשהיתה אשתו נודרת לא היה מתיר לה מיד אלא היה שותק כדי לקנטרה כאילו היה רוצה לקיים נדרה והיה זורק חץ בכותל לכוין בצל שיתיר לה למחרת קודם שתגיע חמה לאותו מקום ורבה בר רב הונא הוה יתיב וקאים כדי לידע מדת צילו שיכוין בו אבל לספרים דגרסינן אין הלכה כאותו הזוג אין מקומו כאן אלא לקמן בשמעתין ורבינו חננאל

ז"ל לא גריס במסכת שבת הלכתא הפרת נדרים מעת לעת וכן הרב אלפסי ז"ל לא גריס ליה ופסיק התם דהפרת נדרים כל היום וראוי להחמיר כמותם: תנן התם מפירין נדרים בשבת ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת בשבת איבעיא להו מפירין נדרים בשבת לצורך השבת או דלמא אפילו שלא לצורך השבת ופשטינן תנאי היא למאן דאמר הפרת נדרים כל היום טפי לא אפילו שלא לצורך השבת למאן דאמר מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא ואם נדרה בערב השבת מפר לה בשבת אפי' שלא לצורך השבת דהא מסיקנא דנשאלין נדרים בשבת אפילו כשהיה להם אפשר [לשאול] מבע"י והא דתניא אין מפירין נדרים אלא לצורך השבת כשנדרה בשבת ולמאי דפסקי' הפרת נדרים כל היום מפירין אפילו שלא לצורך השבת והיכא דנדרה שלא בפני בעלה ושמע בעלה והיפר לה והיא לא ידעה שהפר הפרתו הפרה דתניא אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר וכו' ותנן נמי (נזיר כג:) האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים הפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה והיתה שותה יין ומטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים אלא תספוג מכות מרדות: ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת איבעיא להו בשלא היה להם איפשר מבעו"י או אפילו כשהיה להן איפשר ת"ש דאיזדקיקו ליה רבנן לבריה דרב זוטרא בריה דר' זירא אפי' בנדרים שהיה להם איפשר מבעוד יום סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה אין ובשלשה הדיוטות לא מ"ט דמיתחזי כדינא א"ל אביי כיון דסבירא לן אפי' מעומד ואפילו בקרובים ואפי' בלילה לא מיתחזי כדינא:

הלכה ח

אמר רבא אמר רב נחמן הלכה נשאלין נדרים עומד יחידי ובלילה ובקרובים ובשבת ואפילו היה להם איפשר מבעוד יום ורב נחמן לטעמיה דאמר לעיל (דף כב:) פותחין בחרטה ולא בעי ישוב הדעת הלכך אפילו מעומד ורבן גמליאל דירד מן החמור סבר אין פותחין בחרטה ובעי ישוב הדעת למצוא לו פתח לנדרו ואליבא דהלכתא נמי מי שאינו מתחרט מעיקרא וצריך למצוא לו פתח צריך לישב כי צריך עיונא יתירא דמה שאינו מתחרט מעיקרא היינו לפי שהיה לו תועלת בנדר כגון שרצו אוהביו להעבירו על דעתו לאכול עמהם או להשיא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה ובשביל הנדר נמלט מידם ולא היה רוצה עדיין שלא נדר הלכך צריך למצוא לו פתח שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אע"פ שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו ואם הוא משקר לחכם אין התרת חכם כלום:

הלכה ט

האומר לאשתו כל נדרים שתדורי אי איפשי שתדורי אין כאן נדר לא אמר כלום יפה עשית אין כמותך ואם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימין לא דקדק התנא יפה בלשונו בהא דקאמר שתדורי אלא שנדרת הוא דבעי למיתני דקי"ל כרבנן דאי אפשר להפר קודם שנדרה ואף אחר שנדרה שיזכיר הפרה אבל בקיום מועיל בלשון כל דהו שהרי אף אם שתק ביום שמעו הוי מקויים ולהכי בעינן דוקא מופר ליכי כדי ליתן חילוק בין הפרת הבעל להתרת חכם דהפרת בעל מכאן ולהבא ובלא טעם כמו את בריתי הפר והכי איתא בירושלמי דפירקין (ה"י) ר' אבהו בשם רבי יוחנן הבעל שאמר אין כאן שבועה אין כאן נדר לא אמר כלום הזקן שאמר מופר לך בטל לך לא אמר כלום אלא זה כהילכתו וזה כהילכתו הבעל אומר מופר לך בטל לך הזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי אכלי טלי שתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן צריך שיבטל בלבו תניא ב"ש אומרים מבטל בלבו בשבת ובחול מוציא בשפתיו ובה"א אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו י"מ דפלוגתא דב"ש ובית הלל קאי אהיכא דאמר לה טלי ואכלי אבל היכא דלא אמר לה טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלב אלא עם טלי ואכלי מועלת הפרה בלב לב"ש בשבת ולב"ה אפי' בחול ומלתא דר' יוחנן אתיא ככולי עלמא וה"ר אליעזר ממי"ץ ז"ל פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא להודיעך שהפר בלבו דאי הויא הפרה אמאי קאמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בלבו כיון דאמר לה טלי ואכלי בודאי חשב בלבו שיהא מופר שאינו רוצה להאכיל דבר האסור לה אלא ודאי בכי האי גוונא לא הוי הפרה ולכך אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליכי אבל בשפתיו לא יוציא בקול רם כי ההיא דפ' היה קורא (ברכות דף טו:) לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שבירך ולא השמיע לאזנו:

הלכה י

מתני' בנזיר (דף סא.) נשים ועבדים יש להם נזירות חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר את נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו ויצא לחירות משלים את נזירותו עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ר' יוסי אומר ישתה ות"ר למה רבו כופהו לנזירות אבל לא לנדרים ולא לשבועות והוינן בה מ"ש גבי נזירות ומאי שנא גבי נדרים ותירץ אביי דהכי קתני גבי נזירות למה צריך לכפותו לנזירות דכתיב ואמרת אליהם לרבות העבדים ואינו צריך לכפותו לנדרים וא"צ לכפותו לשבועות מאי טעמא אמר קרא להרע

או להיטב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו פי' אם נדר העבד או נשבע על דבר שיש בו עינוי נפש ואצ"ל בנדרים שיש בהן ביטול מלאכה לרבו דאין הנדר והשבועה חלין כלל אלא אוכל ושותה ועושה מלאכה דהרעת אחרים היא כי היכי דלא ליכחוש חיליה והיינו דקאמר א"צ לכפותו לנדרים ולשבועות דלא חל הנדר כלל אבל נזירות חלה עליו דכתיב ואמרת אליהם לרבות העבדים ואע"ג דחל עליו נזירות רבו כופהו לשתות יין דדרשינן לאסור איסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו הוא בלא יחל דברו יצא עבד שאין נפשו קנוייה לו שאינו בבל יחל דברו ואם אינו ענין לנדרים שאין הנדר חל כלל תנהו ענין לנזירות דאע"פ שהנזירות חל רבו כופהו לשתות יין ואינו עובר בבל יחל אבל אם נשתחרר משלים נזירותו אבל האשה אינו כופה אותה ואם נדרה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ואמר לה צאי אכלי ושתי אינו הפרה ואפי' אם כפה אותה עד שיפר לה בלבו כמו שפי' ה"ר אליעזר ממיץ:

הלכה יא

אמר רבי יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מיפר ואין חכם מיפר (נזיר כב.) ואשה שנדרה והתפיס אחר בנדרה כגון שאמר ואני הפר לה אב או הבעל היא מותרת והמתפיס אסור משא"כ בחכם לפי שהחכם עוקר את הנדר מעיקרא ונתבטלה גם ההתפסה אבל בעל מכאן ולהבא הוא עוקר הנדר וכן אם עברה על נדר ואח"כ הפר לה הבעל לוקה מה שאין כן בחכם (שם כ:) ואם התפיס בעלה בנדרה תו לא מצי מיפר דכמאן דקיים לה דמי. אמר רבי חנינא השותק ע"מ למיקט מיפר אפילו מכאן ועד עשרה ימים ולית הלכתא כר' חנינא דמותבינן ממתני' ואסיקנא בכולהו תיובתא:

פרק יא

הלכה א

א פרק אחד עשר [דף עט ע"א] אלו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט [דף עט ע"ב] אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות עולם עלי הרי זה יפר פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו ה"ז יפר דברי רבי יוסי: גמ' נדרי עינוי נפש הוא דמיפר שאין בהן עינוי נפש אינו מיפר והתניא בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מיפר בדברים שבינו לבינה אמרי הלין והלין מיפר מיהו נדרי עינוי נפש מיפר לעולם אבל

אין בהן עינוי נפש כי איתה תחותיה הוא דמיפר כי מגרש לה חייל עליה נדרא. ודברים שאין בהן עינוי נפש כי מגרש לה חייל עליה נדרא והא תנן (לקמן דף פה.) קונם שאני עושה לפיך ר' יוחנן בן נורי אמר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו אלמא כי מגרש לה והפר לה מעיקרא הויא הפרה. אמרי הלין והלין הוי הפרה אלא נדרי עינוי נפש מיפר בין לעצמו בין לאחרים אבל אין בהן עינוי נפש לעצמו מיפר לאחרים אינו מיפר פי' לעצמו מיפר כל מה דשייך לעצמו הויא הפרתו הפרה בין כל זמן שהיא תחתיו בין אם גירשה והחזירה הלכך אם גירשה כל זמן שהיא ראויה לשוב אליו לא חל הנדר אבל אם נשאת לאחר חל הנדר דלא מסתבר למימר שיחול הנדר מיד אחר שגירשה ואם יחזירנה פקע הנדר דלא מצינו נדר שחל פעם שיפקע ממילא. לאחרים אינו מיפר כשאין תועלת לעצמו באותו הפרה אלא לאחרים והיינו אחר שנשאת לאחר והכי קתני אלו נדרים שמיפר בין לעצמו בין לאחרים נדרים שיש בהן עינוי נפש. תשלום הברייתא זו בספרי אין לי אלא בעל שאינו מיפר אלא דברים שבינו לבינה ודברים שיש בהם עינוי נפש האב מנין הרי אתה דן וכו' לא זכיתי לדין תלמוד לומר אלה החוקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו על כרחיך הרי אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אינו מיפר אלא דברים שבינו לבינה ודברים שיש בהן עינוי נפש. אף האב אינו מיפר אלא דברים שבינו לבינה ודברים שיש בהן עינוי נפש: [דף פ ע"ב] אם ארחץ היכי קאמרה אמר רבא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ [היום] ושבועה שלא ארחץ הנאת קישוט עלי לעולם אם אתקשט [היום] ושבועה שלא אתקשט דרבנן סברי רחיצה וקישוט עינוי נפש הוי ורבי יוסי סבר לאו עינוי נפש הוי. כתב הרמב"ם ז"ל והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דאמוראי אמרי כוותייהו ואע"ג דאמר רב הונא (לקמן דף פב.) כולה פירקין רבי יוסי היא ממאי דכיון דקתני ר' יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש למה לי למיתנא דברי רבי יוסי שמע מינה מכאן והילך רבי יוסי היא כולהו לאו סתמי נינהו אלא כאילו כתיב בכולן דברי רבי יוסי הלכך לא מיבעיא שלא ארחץ לעולם ושלא אתקשט לעולם דהוי עינוי נפש אלא אפילו שלא ארחץ שלא אתקשט היום הוי עינוי נפש דניוול דיומיה שמיה ניוול ויפר: [דף פא ע"ב] תניא דברים שיש בהן עינוי נפש מיפר בין ביו לבינה בין בינה לבין אחרים דברים שאין בהן עינוי נפש ביו לבינה מיפר בינה לבין אחרים אינו מיפר כיצד אמרה פירות העולם עלי הרי זה יפר קונם שאני עושה לפי אבא לפי אביך לפי אחי לפי אחיך ושלא אתן תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך אינו יכול להפר ושלא אכחול ושלא אפקס ושלא אשמש מטתי יפר משום דברים שבינו לבינה שלא אציע מטתך ושלא אמזוג לך את הכוס ושלא ארחץ את פניך ידיך ורגליך אינו צריך

להפר רבן גמליאל אומר יפר משום לא יחל דברו ד"א לא יחל דברו מכאן לחכם שאינו מתיר נדרי עצמו הא דקתני הכא שלא אכחול ושלא אפקס דברים שבינו לבינה הויין ולא עינוי נפש ר' יוסי היא אבל לרבנן עינוי נפש הוי ויפר לעולם וכן מסתבר דהלכה כרבנן אבל הרמב"ן ז"ל כתב דקישוט ותשמיש הוי דברים שבינו לבינה ומיפר לעצמו ואיפשר דסבירא ליה כיון דהש"ס מיבעיא ליה אליבא דרבי יוסי אי רחיצה וקישוט הויין דברים שבינו לבינה ופליגי אליביה רב אדא בר אהבה ורב הונא ותניא כוותיה דרב אדא בר אהבה אלמא דהלכה כוותיה וזו אינה ראיה כל כך דהכי נמי בעא מיניה רבא מרב נחמן תשמיש המטה לרבנן עינוי נפש הוי או דברים שבינו לבינה הוי ובעי למיפשט ליה ממתני' נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ודחי ליה דמתניתין דכולה פירקין ר' יוסי אינון ולא איפשיטא הבעיא הלכך נראה דהלכה כחכמים: תנן בפרק שני דנגעים (מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר' מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו רבי יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. ובירושלמי (פ' נערה המאורסה ה"י) גרסינן נדרה אשה ושמע בעלה ולא הפר לה פשיטא שאינו מיפר לה לענין הבעל מהו שיפר לה לענין הזקן מה אנן קיימין אם בנדרים שבינו לבינה נדרי עצמו הן אלא אנו קיימין בדברים שבינה לבין אחרים ולא רבי יהודה היא תנינן בשם רבי יהודה רבי חייא תני לה בשם חכמים שמעינן מהא דהלכה כרבי יהודה שאין הבעל מתיר נדרי אשתו מאי טעמא אשתו כגופו דמיא ואין חכם מתיר נדרי עצמו. [דף פב ע"א] אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מיפר לאשתו חוץ מהנאתי על פלוני שאינו מיפר אבל הנאת פלוני עלי מיפר ואותבי' עליה ממתניתין דתנן קונם פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת ושני מתניתין ר' יוסי היא ושמואל דאמר כרבנן וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעינן מהא דהלכתא כרבנן דליכא אמוראי דפליגי אדשמואל ולוי דאמרי כוותייהו ואע"ג דאיכא דמפרשי ומאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש אבל מיפר משום שבינו לבינה דשינויא אחרינא הוא ואתיא דשמואל אף כרבי יוסי מסתבר (אף) כאידך פירושא דסיומא דמלתא היא ואתיא דשמואל כרבנן: תוספתא (פ"ז) נדרה שלא תטעום אחד מכל המינים בין מאכל רע בין מאכל יפה אפילו לא טעמה אותו המין מימיה יפר אמרה קונם פלפלין שאני טועמת גלוסקין שאני טועמת אפילו לא הוי לה אותו המין מימיה יפר. [דף פב ע"ב] א"ר יהודה אמר שמואל נדרה משני ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה דכיון דנדר אחד ואית קצת עינוי אף בשני מיפר אף לשני אבל בלא הפרה אינו מותר משום דהותר מקצתו דדוקא גבי התרת חכם הוא דאמרינן הכי משום דעושה הנדר טעות מעיקרו

הלכך כיון שהותר מקצתו הותר כולו שלא היתה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים והא דאמרינן (לקמן דף צ:) בנטולה אני מן היהודים דמיפר דוקא חלקו ולא אמרינן מתוך שמיפר חלקו מיפר גם לאחרים דבין איש לאשתו כתיב גזירת הכתוב היא דוקא בינו לבינה הוא מיפר ולא בינה לבין אחרים והא דתנן (לקמן דף פז.) במתני' הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים התם כשפירש שהפר דוקא לתאנים אבל הכא מיירי שהפר סתם ור' אסי אמר רבי יוחנן מיפר למתענה ואינו מיפר לשאין מתענה והלכה כר' יוחנן ואע"ג דפריך ליה ממתניתין הא שני לכולהו:

ב [דף פג ע"ב] מתני' קונם שאיני נהנה לבריות אינו יכול להפר ויכולה ליהנות בלקט ושכחה ופאה קונם כהנים ולוים נהנין לי יטלו בעל כרחו כהנים ולוים אלו יטלו אחרים:

ג גמ' קונם שאני נהנה לבריות אין יכול להפר אלמא איפשר דמיתזנא מן דיליה מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא ויכולה ליהנות בלקט ושכחה ופיאה אבל מן הבעל לא אכלה אלמא בעל בכלל בריות הוא. אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא וחדא ועוד קתני חדא דבעל לאו בכלל בריות הוא ועוד מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אינו יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ר"נ אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא וה"ק נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה והלכה כעולא וכרב נחמן דבעל לאו בכלל בריות הוא ואע"ג דרבא בתראה הוא מ"מ הלכה כרב נחמן רבו וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב הל"ח) ודוקא משום עינוי נפש אין הבעל מיפר אבל משום דברים שבינו לבינה מיפר:

ד [דף פח ע"א] מתני' 7קונם שאני עושה ע"פ אבא ע"פ אביך או ע"פ אחי או ע"פ אחיך אינו יכול להפר שאני עושה על פיך אינו צריך להפר ר' עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו:

ה גמ' אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם [דף פה ע"ב] אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן וידים איתנהו בעולם והא משתעבדי לבעל [דף פו ע"ב] שאני קונמות דכקדושת הגוף דמי וכדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ותקדש מהשתא אלמוה רבנן לשעבודא דבעל:

הלכה ב

מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן נדרה בקרבן וסבור שנדרה בנזיר נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן

הענבים מן הענבים וסבור שנדרה מן התאינים ה"ז יחזור ויפר ומיירי כגון דאמרו לו נדרה בתך והפר לה ונמצא שהיא אשתו לאחר כדי דיבור אבל נמצא בתוך כדי דיבור והוא רוצה גם בהפרת אשתו אע"פ שלא חזר והפר לה הויא הפרה ואם אמרו לו סתם נדרה אשה בביתך וסבור שנדרה בתו והפר ונמצא שנדרה אשתו אע"פ שלא נמצא אלא אחר כדי דיבור הרי זה מופר והוא שרוצה גם בהפרת אשתו:

הלכה ג

אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת קיים לתאנים קיים כולו הפר לתאנים אינו מיפר עד שיפר אף לענבים אמרה קונם תאנים שאני טועמת וענבים שאני טועמת הרי אלו שני נדרים: גמ' מני מתניתין ר' ישמעאל היא דתניא אישה יקימנו ואשה יפרנו הרי שאמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת קיים לתאנים קיים כולו היפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים רבי עקיבא אומר מה יקימנו ממנו אף יפרנו ממנו אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו דברי רבי ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים מקיש הקמה להפרה מה הפרה מה שלא הפר לא הפר אף הקמה מה שלא קיים לא קיים. רבינו משה בר מיימון (פי"ב הל"י) פסק כחכמים ויראה לי דהלכה כסתמא דמתני' דקי"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתמא דמתניתין:

הלכה ד

מתני' יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירים יפר יודע אני שיש מפירים אבל איני יודע שזה נדר רבי מאיר אומר לא יפר וחכמים אומרים יפר:

הלכה ה

א המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת מעות לבתו אומר לה הרי המעות הללו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך:

ב גמ' אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפילו אומר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל בפ"ק דקידושין (סימן כט.) כתבתי מה שפסק ר"ת הלכה כרבי מאיר דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה וגם פסק כרב דאם אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל:

ג מתני' ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אינו יכול להפר לה דף פט ע"א נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנתארמלה או נתגרשה בתוך

שלשים יום הרי זה מופר נדרה בו ביום נתגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר לה זה הכלל כל שיצתה לרשות עצמה שעה אחת שוב אינו יכול להפר לה:

ד גמ' זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שאין הבעל מיפר בקודמין:

הלכה ו

מתני' קונם שאני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני לפיך שאני נהנה לך אם עושה אני ע"פ אבא ע"פ אביך ה"ז יפר דכיון שנאסרה בהנאת אביה ואבא אם היא עושה לו גנאי הוא לו והוי דברים שבינו לבינה: גמ' תניא קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם עושה אני לפיך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א יפר נטולה אני מן היהודים אם משמשך אני ר' נתן אומר לא יפר וחכמים אומרים יפר והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא היא והלכה כסתם ועוד סוגיין בריש פירקין (דף פ.) גבי ארחץ ולא ארחץ אליבא דרבנן ואע"ג דאמרי' ההוא גברא דאמר תיתסר הניית דעלמא עלי אי נסיבנא איתתא כי לא תנינא הלכתא רהיט בגפא ותובילא ולא אימצי למיתנא אתא רב אחא בר רב הונא ושבשיה ואנסביה איתתא ואתייה לקמיה דרב חסדא אמר רבא מאן חכים למיעבד כי הא מילתא אלא רב אחא בר רב הונא דגברא רבה הוא וקסבר דכי היכי דפליגי רבי נתן ורבנן בהפרה פליגי נמי בשאלה דשמעת מינה דעבד עובדא כר"נ ההיא לא מכרעת דרבא שבחוהי משום דעבד הכי לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולאו למימרא דהלכה כר' נתן ועוד דרב פפא אמר מחלוקת בהפרה אבל בשחלה דברי הכל אין חכם מתיר אלא א"כ חל הנדר ופסקי רבוואתא כוותיה: ת"ר קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו נשאל על הראשון אותו פלוני ואח"כ נשאל על השני אותו חכם:

הלכה ז

מתני' בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובתן האומרת טמאה אני לך השמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים:

הלכה ח

גמ' אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס לגבי כהן כרצון לגבי ישראל דמי אין לה כתובה או דלמא מצי אמרה ליה אנא חזינא וגבראי הוא דנסתחפה שדהו ואמרינן עלה מתניתין היא האומרת טמאה אני לך יש לה כתובה במאי עסקינן אילימא באשת ישראל ובמאי אי ברצון כלום יש לה כתובה ואי באונס מי מיתסרא על בעלה אלא באשת כהן אי ברצון כלום יש לה כתובה מי גרעה מאשת ישראל אלא לאו באונס וקתני יש לה כתובה. איבעיא להו אמרה לבעלה גירשתני מהו אמר רב המנונא תא שמע האומרת טמאה אני לך ואפילו למשנה אחרונה דקתני לא מהימנא התם הוא דמשקרא דידעה דבעלה לא ידע אבל גבי גרשתני דידע בה מהימנא דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה א"ל רבא אדרבה אפילו למשנה (אחרונה) [ראשונה] דקתני דמהימנא התם משום דלא עבידא לבזויי נפשה אבל הכא זימנין דתקיף לה בעלה מעיזה ומעיזה והלכה כרב המנונא מדפריך סתמא דהש"ס בפ' האשה שלום (יבמות דף קיז.) אהא דקאמר היכי דמי קטטה באומרת לבעלה גירשתני וניהמנה מדרב המנונא כו' וכן בפ' שני דכתובות (דף כב:) גבי אמרה נשביתי דחיק לאוקומי לכולהו אמוראי דהתם כרב המנונא וכן בפרק התקבל (גיטין דף סד:) פריך על מילתיה דר' יוחנן מדרב המנונא וכן בסוף גיטין (דף פט:) מייתי לה הש"ס ואע"ג דרבא דחיי' למלתיה איפשר דלא פליג אלא דחויא בעלמא היא ואפילו אי פליג הלכתא כרב המנונא מכל הלין ראיות שהבאתי ועוד נ"ל טעם טוב דהלכתא כרב המנונא דאפילו למשנה אחרונה היא תובעת שיגרשנה בעלה וחיישינן שמא נתנה עיניה באחר ותנשא לו אחר שיגרשנה בעלה אבל ודאי חזקה שלא תאמר אשה לבעלה גירשתני להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה להיותה באיסור אשת איש כל ימיה ואם תאמר והא אמרי' בשילהי הכותב (דף פט.) גבי היוצאה בגט אמר רב יוסף הב"ע כשאין שם עידי גרושין דמיגו דיכול לומר לא גירשתיה יכול לומר גירשתיה ונתתי לה כתובה והיאך יכול לומר לא גירשתיה כיון דמעיזה פניה לומר גירשתני מהימנא ויש לומר כגון דהוי קטטה ביניהם דאז לא מהימנא כדאיתא בפ' האשה שלום אי נמי מאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת דמחמת חימוד ממון היא אומרת כן כדאמרינן בפ' האשה שלום (יבמות דף קיז.) באתה לבית דין ואמרה התירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' אישות ופי"ב מהל' גירושין) כתב שנוטלת כתובתה מדמדמינן לה למתני' אלמא נאמנת אפי' לכתובה כדין משנה ראשונה ואיפשר דלא פליג על דברי ר"י שכתבתי דרוצה לומר כשלא תבעה כתובתה: